

REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD
U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

Vlastivědný sborník »Záhorská kronika« vychází čtvrtletně.
Adresa pro všechny záslky: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Předplatné ročně 10 Kč; po 1. lednu 1934 doplácí se 12 Kč.
Platí se chekem poštovní spořitelny č. 100.630 Brno.

Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI-18. 8. 1925.

Podací poštovní úřad: Dolní Újezd u Lipníka n. B.

OBSAH:

Opis a vyobrazení hranické Propasti podle Josefa Heřmana Agapita Gallaše z roku 1822 (dr. Jos. Skutil). — Renesanční jádro dnešního zámku v Kelči (Florian Zapletal). — Z knihy zápisů, výpovědí a pozůstalostí města Drahotuš na panství hranickém od pol. 16. století do konce 17. století (Antonín Fröhlich). — Morové rány v Hranicích (Bohumír Indra). — Stopou prvního profesora přírodopisu na lipenské reálce (dr. Miloš Záleský). — Rytíři Křenové (J. Pilnáček). — Kapitolo z dějím moravského chmelařství (Mikuláš Klápal). — Slovník lipenského nářečí (Rudolf Kout). — Hranice a jejich zámek. III. V době předhusitské (Florian Zapletal). — Posloupnost na domech šenkovních v Kelči. Dokončení. (Antonín Svěrák). — Lidové písně ze Záhoří (Sova Otto). —

Z redakce a administrace.

Po sedmnácté!

1. číslo XVII. ročníku vlastivědného sborníku Záhoří a Pobečví je před Vámi. Nynější vydavatelstvo nepřetržitě vydává Záhorskou kroniku od roku 1925. Pro ně platí: Po desáté! Má novou obálku — linoleořez profesora V. Prinkeho. (Symbolicky: praehistorie, historie, národopis a přírodověda.)

Víme, že je nyní těžká a zlá doba. Ale předplatné ročně obnáší 10 Kč, což činí měsíčně jenom 85 haléřů. To není mnoho! Zůstaňte dále odběrateli Z. k. a získávejte další odběratele, aby časopis se udržel. Doufáme, že Z. k. nalezne s dostatek přátel a čtenářů a že okruh odběratel se ještě zvětší. Tradice Z. k. je jistě dobrá, snahou naši bude úroveň její ještě zvýšiti. Učitelstvo najde v ní dobrou pomůcku vlastivědnou.

Společně se svými věrnými přispívateli a s obcí čtenářů i odběratelů jdeme do nové práce s chutí. Všem přejeme v tomto novém období plného zdaru!

Na četné dotazy sdělujeme, že máme ještě na skladě tyto úplné ročníky: XIV., XV. a XVI. brožované po Kč 10.— i s poštovním. Vázané ročníky po Kč 12.— možno zakoupiti: X., XI., XII., XIII., XIV., XV. a XVI. Ostatní ročníky jsou rozebrány. Abychom však

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU

Ročník XVII.

Září 1934.

Číslo 1.

Dr. Jos. Skutil, Brno:

Opis a vyobrazení hranické Propasti podle Josefa Heřmana Agapita Gallaše z roku 1822.

Josef Heřman Agapit Gallaš »rád si všímal zjevů zvláštních, nepravidelností, ne už jen proto, aby zkoušel a ukázal jich výkladem sílu rozumu, ale že mu příroda divy svými dokazuje moc boží« (Souček I, c.). A právě takto ustrojený a vyhavený »bezzvlivný maloměšťák, literát, jevíci se otiskem spíše vad nežli cností své doby« (I. c. 238), nebyl by duší a tělem východomor. Hraničanem, kdyby ho nebyla upoutala svým tajemstvím hranická Propast a svými divy krasové zjevy na Bečvě.

Hranická Propast došla několikráte Gallašova ocenění, obšírnějšího popisu ba i dosti zručného vyobrazení; vedle rozptýlených různých příležitostných zmínek v různých pracích věnoval J. Heřman Gallaš hranické Propasti zejména obšírnější popis v rukopisném díle z r. 1822 »Fyzyke Pamatky Mesta Hranic a jeho okolí od roku 1169 až do našich časů se uvitahugiey« (Rkp. Fr. Mus. č. 288), v obšírnějším zejména přírodovědecky zajímavém vylíčení Hranicka, který zasluhuje ještě dnes otištění.

Hranická Propast je dnes po pracích J. Šindelově, H. Hassingové a E. Michalových dostatečně známa, takže není potřebí se o ní detailně zmiňovati. O Propasti, kterou Gallaš znal jistě dobře z autopsie, píše.

Opis a vyobrazení hranické propasti.

Tato hluboká velmi strašná skalnatá rozsedlina jest zajisté o mnoho set let starší nežli Hranice, neb podle staré povídky měla již S. Wintří jakožto poustevníkovi za sídlo sloužiti, což se ale žádnými písemnými důkazy určitě nenavěze a tak tedy jen pouhá domnělost zůstane. Že ale zřetel veliké staře z onoho času, když ještě naše milá vlast rovněž tak jak jiné mnohé krajiny po potopě světa velkými a hlubokými jezery (jakž jsem výš pravil) na větším díle přikryta byla, o tom se zajisté od žádného bedlivého pozorovatele přirozenosti pchybovati nenechá. Že by ale vulkenského původu býti měla jakž se o ní Hanke z Kankensteina, hývalý bibliotekář holomoucký domníval, to se docela s její přirozenou povahou ne-

srovnává, neb nikde v jejím okolí nenachází se ani nejmenšího zrna minka nějaké lávy aneb balsaltového kamení, jakž se obyčejně na takových horách, jenž oheň blili, a v jejich okolí nalézají. Všichni ale mudrci zkoumatelové přirozenosti srovnávají se v tom, že rovného jest původu s onou pověstnou propastí v kraji brněnském, jenžto se mezi Jedovnicí a Blanskem na Rei(s)kém panství nachází a vůbec Macoška za našich dnů sluje, totiž to, že od pozemských vod vymleté jeskyně pouhá jest propadlina; kteréžto jméno propast vlastně jí od starodávna náleží a nejlépe také její přirozenou povahu vyjadřuje, a kteráž se také na plachtě geografické Moravy, již Amos Komenius roku 16(..) na světlo vydal, zaznamenaná nachází.*)

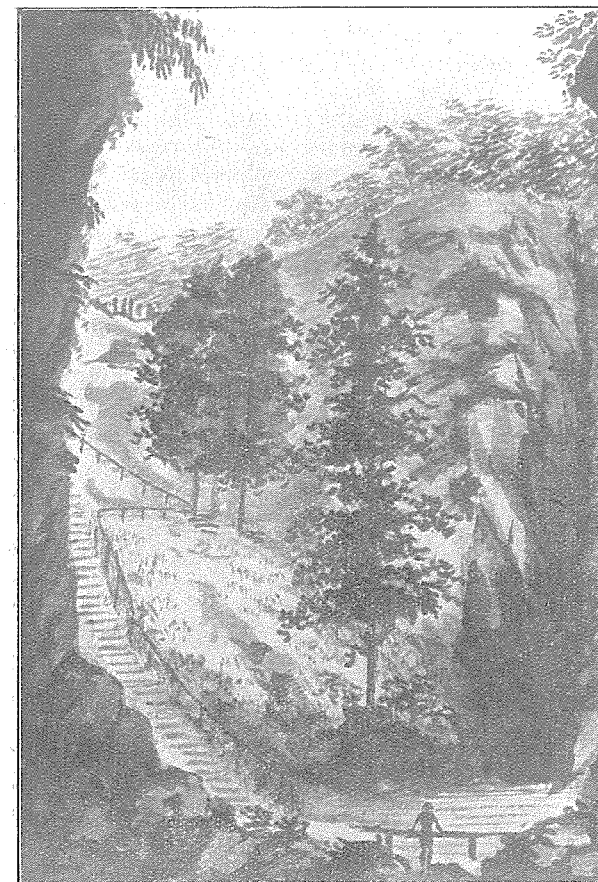
Sem tedy nenáleží ony romantické povídky, kteréž jsme od našich dědů a pradědů o jejím zázračném povstání zdědili, a kteréž jí ten název Kmotrové díry přikřtili, pročť také žádné zde zmínky o ní nečiníme, nýbrž jen jedině to, což se na její fysickou povahu vztahuje, přednésti můžeme.

V onom rozkošném oudolíčku, jenž od proudění teplých zřidel rudné hojitelné vody tepličné sluje a o němž Jurenda v svém prvním moravském poutníku svědčí, že žádnému čistému srdci nelze se na něj bez rozkošného vytržení vpamatovati kdož jednou jeho malířskou okrasu viděl — v onom, pravím, romantickém oudolí, spatřuje vprimo proti(va) lázni na pravém břehu řeky Bečvy vysoká a příkrá vápenná hora, hustým přikryta lesem, na jejímžto vrchu ona Macoška ve všem krom hlubokosti podobná propast se vynachází, kteráž teprv za našich časů ono velmi nezpůsobné a předkům našim neznámé jméno Kmotrové díry od Němců zdědila, kteréž se docela ani s její hlubokostí aniž také v širokosti nesrovnává. Neb komuž medle patřícímu na ni, jakožto hrozně důstojnou námět přirozenosti mohla by na mysl nějaká připadnout díra?

Hrůza obchází každé srdce při prvním na ni zezření; což Jordan Hertodt, Jurenda, Zink a Nesrsta písebným svědectvím vyznali a každý také zkoumatel, patře na ni, vyznati musí, ledaby srdce rohem obrostlé měl, Zink přirovnává ji peklu starých pohanských básníkův a velmi slušně. Jest ovšem strašné rozedřené pekelné tlamě, jakž ji malíři vytvářovati libují, velmi podobná, kteráž každého do ní nahlédajícího zhltnouti hrozí.

Strašní černohnědí hrbolové strmějí vůkolí na jejích příkro do vrchu vypnutých stěnách, okamžlivý hledícím od jezera navrch hrozící spád. Tyto stěny jsou v západní straně takřka závažně příkré a zjevují na sobě patrnou roztřížinu od vrchu až k jezeru, mezi jejímžto skulinami, jakož i v jiných mnohých skalnatých dírách, sovy a kavky, kuliši a netopýři sídla a hnízda svá mají.

*) V rukopise je vložen obraz Propast, již „Dle přirozenosti vyobrazil J. H. A. Gallaš roku 1816“; táž reprodukce podle originálu Gallašova (s datem r. 1819) (ryto od J. Hesse v Brně) je přiložena k známé knize Dra. K. Nesrsta (Das Bad Teplitz und dessen Mineralquellen bei Weisskirchen in Mähren, Olmütz (Al. Skarnitzl 1820).

Propast dle J. H. A. Gallaše.

Ona v hrdle též(e) tlamy vynacházející se voda není žádná kaluže, jakž se o tom Hanke z Hankensteina domníval, nýbrž skutečně hluboké jezero, kteréž prostředkem podzemských průchodů jistou s řekou zjevuje spojenost; což odtud patrné jest, že jak ona věrně roste neb vpadá tak i v jezeře voda vzhůru vystupuje neb také padá a to sice i tenkrát, když v zdejší končině žádný neprechil děší, odkudž by, jak se někteří domnívali, voda se dole shromažďovala. Mimo toho spatřuje se ještě v straně půlnoční téhož jezera, kdež ono nejplišší jest, velká na vrch vystupující zřídla též samé minerální vody, kteráž se na levém břehu Bečvy a v jejím řečišti proudí a kteráž rovněž tak kyselá a na rudním doušku bohatá jak ona jsou; a kteráž tedy sama v sobě již dostatečná jsou k vyplnění jeho hlubiny; kteráž kdysi před časy o mnoho sáhů hlubší býti musila, nežli se za našich časů vynachází. Neb mimo toho, že se zavdy

veliké odtržiny z jejího postranného vrchu dolů do něho svalily, tak ještě i navštěvovatelé každoročně veliké množství malého i velkého kamení naházejí. Nicméně ale předci hlubokost téhož jezera patnácte sáhů převyšuje.

Naši předkové domnívali se, že by jeho hlubokost bezedná byla, a sice jakž jsem slýchával proto, že kolikrát koliv měreno bylo, nikdyž provázek k vystižení jeho, byť by i tisíce sáhů dlouhý byl, nedostačí. Což ale pravděpodobně pocházelo odtud, že provázek lehkým obtíženým závažím, skrz valné proudy, jenž se v jeho hlubině nacházejí mají — kterýžto — jak mi mnozí o tom svědčili — vpuštěna do ní dlouhá bydlá neb tyčky jakousi násilí k západní straně táhnou; což se ale při těžkém závaží nepozoruje. Opovázliví lidé, jenžto se na něm plovati opovážili, vypravovali též, že ta voda jakýsi kyselý a těžký puch ze sebe vydává, pro kterýž možná není dlouho na ní se zdržeti, a že jen s velikou obtížností nazpět se dostat jim možné bylo. Odkudž patrně jest jak velmi onen pozitivní muž lháti znal, jenž se Tomášovi Jordanovi, jakž on jednaje o též propasti vykládá, chlubil, že jsouce dobrý plavec do ní se několikrát vpustil, však ale dna nikoli dojíti nemohl. Div mi to veliký, že tak učený muž takovou lžinu za pravé svědectví držeti mohl a tomu hajkařovi k jeho chlubnému výkladu víru přiložil. Veta zajisté byla by po tom, jenž by se do téhož jezera pod vodu vpustiti osmělil; ten by nepochybně živý dne nedošel, tím méně odtud na vrch zas vyploval, zvláště pak také i proto, že se v tom jezeře velmi mnoho velikých semotam strmících skalín nachází, pod něžto kdyby se dostal, na vrch by sobě pomoct nemohl.

Voda téhož jezera jest čistá a jakž již výš oznámeno kyselavá, jejížto svršek nicméně předci letního času celý vodními čechovčami přikrytý jest. Ona její kyselost zjevuje se zkoumatelům vždy větší a kousavější, když Bečva bývá malá a tak i v jezeře voňa mnoho nižší, což se ale nejlépe na oné pečnému záhřebu (das »Ofenloch« genannt) podobné díře, kteráž se blíž oné roztrženiny nad jeho svrškem spatřuje a když Bečva jest nejnižší jak hodné dvěře býti se zdá, pozorovati nechá.

Naším předkům nebyla pravá povaha té díry docela známa, jejich pověrečnost, zvláště pak sedlského lidu, představovala sobě v ní pekelné čelistě, kteráž ale nic jiného není, nežli věhod a sice tak velmi prostranný, že skrz něj lodička s stojícími nani plavecani hodlivě projíti může do jedné obšírné náramně ale strašné jeskyně, kteráž teprve za našich časů, roku 1820, vyšetřena byla. Čehož jsem se já dávno již nadál a své mínění přátelům mojim oznamoval, nad čímž se ale oni nemálo smáli, právě: ano, ano, tou jeskyní plovají do jezera vhozené kačeny ven na Bečvu. Kterážto povídka o vycházení kačen z propasti na řeku velmi zde mezi sprostým lidem panuje. Kdo se ale o tom přesvědčil, žádného mi vykládači pověděti nevěděli. Co mne v mém dumění ještě více potvrdilo, byla následující případnost: že vidouce kouř z ohně, jež sobě robotníci, dělají schody dolů k jezeru, blíž onoho vysokého stromu, jenž uprostřed

propasti navrch rozpíná, složili, vždy k oné díře dolů skloněný před vodou v způsobu nějakého pramene táhl, což prý oni i výš ještě pozorovali, tak sem pochybovati nemohl, že ona díra nějakou jeskyni za sebou míti musí.

Dle opisu a vypravování těch, jenž se do ní na lodičce vpustili, jest ta novo vyšetřená jeskyně něco podlouhavá a v svojim klenutí způsobu do vrchu špičatého, jehožto zvejška asi deset sáhů a tolik kěž také délka vynáší, šířka pak asi šest sáhů obsahovati může.

Jezero vstupuje skoro až do polovice, zdalíž ale plytko neb hluboko, zdověděti jsem se nemohl, neb ti, jenž do ní vstoupili, nemeli pro hrůzu, kteráž prý je zde obcházela, tolik zmužilosti, aby se k jejímu lepšímu vyšetření tak dlouho, jakž potřeba žádá, pozadrželi. nýbrž čím dřív, tím líp z této achorentské jeskyně ven chvátali, v níž prý se veliké množství netopýrů zdržuje. Celá její dutina má býti drsnatá a jako z mnohých velkých spolu svalených skalín složena, mezi nimižto semotam světlo skrze malé a větší skuliny vpadá. Žádný tedy div, že hrůza zde srdce i zmužilým navštěvitelem sklíčuje, protože jim v ní dvoje nebezpečnosti života hrozí: totižto zhůry okamžitý pád vysutých skalín, a druhé z hlubiny jezera, v němž při takové opovázlivosti skrz dosti malou nepozorlivost velmi lehko potopeni býti mohou.

Někdy byla k tomu jezeru dolů velmi obtížná a nebezpečná cesta přes onu semotam drsnatou, semotam zase mechem zarostlou sklončnost, kteráž v straně východní asi dva neb tři sáhy od vrchu počátek beze a v plúnoční straně jezera tím způsobem se skončuje, že ještě pár sáhů do něho běží, nenadále ale přestává a v příkrou hlubinu se skončuje, kterážto přík(r)ost ostatní strany jezera vůkol obkličuje. Tato skloněnost může se asi na 50 geometrických stupňů počítati; mně aspoň zdá se o mnoho příkřejší býti, než jak ji Jurenda opsal.

Na onom dílu její vodu jezerní přikryté skloněnosti spatřují se ona silná zřídla rudně na horu vyskakující vody, kteráž rukou ohledána na též tak jak v tepleci vlažná jsou.

Tato příkrá skloněnost, kteráž se ostatně pokraji jezera skalami skončuje, bývala kdysi mnohými stromi a hustým chrastím přikryta, kteřížto ale stromové na větším díle za našich časů vyfati a k vzdělání stupňů, jichž se od vrchu až dolů k jezeru 257 čítá, spotřebování byli. Podobně i chrastí k těmž cíli a konci vyroubáno bylo, takže nyní kromě(va) několik(a) lip, malinového křoví a ostružin, jenž se zde ještě dosti husto nachází, žádných stromů viděti není. Pamětihodna jest ona nejnižší nad samým jezerem stojící lípa, kteráž tak velmi švihlo do vrchu vyrostla, že její zvejška na 30 sáhů počítati může.

Na našich časů může se sice od vrchu až dolů po dřevěných velmi však nerovno a příkro založených stupních až k samému jezeru kráčet, ne však ale tak pohodlně, jakž se mnozí domnívají, neb cesta ta jest předci i pro mladé a zdravé lidi unavitedlna. Kdo téhož pohodlí původcem byl, na svém místě oznámiti nezanedbáme. Ale

kdož v stavu jest z hrdla na vrch k ústům též skalnaté rozsedliny bez hrůzy patřiti, vidouce nad sebou vysuté černohnědé těžkým mračnům podobné skaliny, kteréž patřícího na ně v každém okamžení pohřbíti hrozí a nicméně předci mnoho sto let již v tom strašném způsobu vyseti pozůstávají? (Dokončem.)

Florian Zapletal:

Renesanční jádro dnešního zámku v Kelči.

Bylo vystavěno nákladem olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského z Pavlovic v osmdesátých letech XVI. věku. A zbudoval je Jakub Vlach, zedník (stavitel).

Stanislav Pavlovský byl zvolen biskupem 11. června r. 1579. Papež potvrdil volbu 26. srpna téhož roku. R. 1593 zámek v Kelči už stál.

Dovídáme se o tom z naprosto spolehlivých soudobých písemných pramenů.

Bartoloměj Paprocký píše o tom ve svém »Zrcadle slavného markrabství Moravského«, vytištěném v Olomouci r. 1593:

Filip Borynský z Roztropic, jsa hejtmanem kroměřížským, dostatečně biskupům kostela olomouckého sloužil. Za jeho úřadu zámek kroměřížský velice okrášlen jest, tolikéž i zámek Kelče nákladem vysoce důstojného a osvíceného knížete pana Stanislava Pavlovského, biskupa olomouckého, vnově postaven (list 359, 360).

To je naprosto jasná řeč zasvěceného současníka, který pobýval jako polský emigrant u biskupského dvora Stanislava Pavlovského v Kroměříži, odtamtud podnikal po celé Moravě studijní cesty za materiálem pro »Zrcadlo markrabství Moravského« a tam také toto dílo napsal.

O kroměřížském hejtmanu Filipu Borynském z Roztropic dočte se zájemce více v Peřínkových »Dějinách města Kroměříže« z r. 1913. Tam je také řada dokladů o stavitelské činnosti v Kroměříži za biskupa Stanislava Pavlovského, zejména o důkladné opravě tamního zámku.

Jestli tedy vypravuje současník Paprocký, že zámek kroměřížský byl tenkrát velice okrášlen, odpovídá toto tvrzení úplně spolehlivým souvěkým pramenům.

V bohaté korespondenci biskupa Pavlovského jsou však doklady, které potvrzují také správnost a spolehlivost údaje Paprockého, že nákladem tohoto biskupa byl postaven vnově, tedy od základů i zámek v Kelči. Je to jádro dnešního zámku, obestřené přestavbami v potomních stoletích. Z korespondence dovidáme se dokonce jméno stavitele a bližší údaje o době vzniku stavby.

Dne 11. prosince r. 1585 píše biskup Stanislav Pavlovský z Mírova hejtmanu kroměřížskému:

Předěšle při našem z Kelče sem k Mírovu výjezdu jsmeť poručili, abys Jakuba Vlacha, zedníka, od toho díla neb stavení, které po ty časy teď na Kelči dělal, spokojil, ale posavad se toho od tebe, jakž z příležitosti od téhož Jakuba nám zde na Mírově osobně k nám dodané suplikace vyrozumíš, nestalo. Poroučíme, uvážíce, co jest týž zedník od toho díla, které nyní (mimo to, co podle prvnější smlouvy stavěti a zdíti povinen byl) stavěl, zasloužil, že mu tak mnoho peněz dáti a písaři zaplatiti poručíš, sice mu již na to dílo drahně zlatých vydáno jest. Však to dobře uvážiti, a co přijal, z cedule, kterouž týž zedník má, se spraviti a vyrozuměti můžeš. Tak aby chom my konečně tou věcí od něho více zaneprázdnování nebyli. Dáno na Mírově ve středu po památce Početí Panny Marie, to jest 11. prosince leta 1585 (Kopiář 22 fol. 292 v — 293).

Kroměřížským hejtmanem byl tehdy Filip Borynský z Roztropic (Peřinka 205).

Dne 27. července r. 1586 píše biskup Pavlovský Kašparovi Brandysovi:

Jakuba Vlacha zedníka i tovaryše jeho sem tím spíše vypraviti neomeškávej, aby odtud na Kelč dojdá, to dílo, které tam dokonati povinen jest, spraviti a zhotoviti mohl. Datum v neděli po sv. Jakubě (27. července) leta 1586. P. S. Ten zedník, nemůže-li s tovaryši, tehdy ať sám zejtra konečně zde jest, tak aby v úterý odtud do Kelče dojeti mohl, neb ve středu tam v Kelči některé osoby budou, které mu to stavení vyměřiti mají (Kopiář 24 fol. 195 v — 196).

List je psán v biskupově kroměřížské residenci.

Z těchto soudobých pramenných dokladů je zřejmo, že biskup Stanislav Pavlovský v osmdesátých letech XVI. věku v Kelči skutečně stavěl, a že stavby prováděl stavitel (zedník) Jakub Vlach se svými tovaryši.

Znak biskupa Pavlovského (půl měsíce a nad ním šestcípá hvězda) byl kdysi v Kelči také na oknech a na věži kostela sv. Kateřiny (Hranický okres Vlastivědy moravské 218).

Je to důkaz, že biskup tento kostel buď vystavěl nebo aspoň obnovil.

Kostel Matky Boží a sv. Kateřiny na zámku páně, kdež nyní jest městečko (Kelč), připomíná se již r. 1429 (Časopis Matice moravské XXXVI. 400).

Co všechno stavěl biskup Pavlovský na Kelči, dovíme se ještě z jeho obsáhlé korespondence, ze které podáváme zatím pouze dva doklady. Týkají se jistě zámecké stavby v osmdesátých letech 16. věku. Architektonické formy renesančního zámeckého jádra neodporují mluvě souvěkých písemných pramenů. Napsal-li tedy Paprocký ve svém díle, vydaném r. 1593, že zámek Kelče nákladem olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského vnově byl postaven, potvrdil jen skutečnost, známou z biskupovy korespondence a z architektonické podoby této stavby.

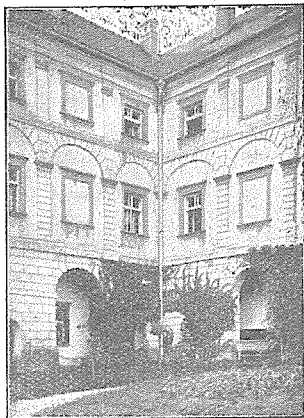
Na biskupovu činnost v oboru výtvarného umění upozorňuje Řehoř Volný (Kirchliche Topographie I. 1. 86) a Antonín Breitenbacher (Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži I. 13).

Stavba zámku byla podle všeho jednou z příčin selské vzpoury na kelečském biskupském panství r. 1589, která byla potlačena mocí. Biskupští poddaní bránili se patrně robotním povinností spojeným se stavbou tak rozsáhlého a nákladného panského sídla.

Biskup Stanislav Pavlovský zemřel 2. června 1598. A už za jeho nástupce došlo na zámku v Kelči ku stavebním změnám.

Dne 26. května r. 1599 byl zvolen olomouckým biskupem František, kníže z Dietrichšteina, kardinál, který seděl na biskupském stolecí do své smrti dne 19. září r. 1636.

Také jeho stavitelskou činnost Řehoř Volný aspoň vypočítává (I. 1. 90, 93—95).

Arkadový dvůr zámku v Kelči. Foto Florián Zapletal roku 1932.

Na zámku v Kelči je zazděn jeho erb (dva vinařské nože) v prvním poschodí v pokoji švadlen a potom nad vchodem do bývalé zámecké kaple, který má profilované ostění, provedené v červeném pískovci, a ve vrcholu je uzavřen půlkruhem. K pronikavým změnám tenkrát nedošlo na zámku. Zámeckou kapli zřídil Dietrichštejn pouze z jedné místnosti prvního poschodí.

Nad vchodem do zámku zachoval se dosud krásně provedený znak biskupa Karla z Lichtenšteina a Kastelkorna, který byl zvolen biskupem dne 12. března r. 1664. Bylo mu při volbě mezi jiným uloženo, aby obnovil biskupské zámky, zničené za třicetileté války ohněm a jiným způsobem, zejména kroměřížský zámek. V zuboženém stavu zanechali Švédové také olomouckou biskupskou residenci, o čemž svědčí soudobá zpráva ze dne 12. prosince r. 1649 (Breitenbacher, Dějiny I. 15).

Tenkrát utrpěla také Kelč. Dne 16. ledna r. 1647 bylo město spaleno od Švédů. Měšťané utekli se do zámku, kde se ubránili (Volný, Mähren I. 205).

Znak biskupa Karla z Lichtenšteina nad vchodem do zámku v Kelči je důkazem, že i tento zámek byl od něho obnoven, jak žádala volební kapitulace (Volný I. 1. 100).

Erb je složitý. Nahoře je berla, mitra, koruna a meč jako odznaky důstojnosti biskupské a knížecí. Štít se skládá ze dvou částí, ze znaku olomouckého biskupství (pyramidy a dva černí orlí) a z rodového znaku biskupova uprostřed štítu (trojúhelník, ve čtyřech polích lvi, nahoře koruna).

Ve svém posledním pořizení z r. 1691 uvádí biskup mezi jiným, že všechny biskupské residence a zámky převzal ve stavu úplně zchátralém a zpustlém, že je však obnovil a kn. zařídil (Volný 101).

Mezi ně patřil i zámek v Kelči. Další badání zjistí, v čem spočívala tato obnova kelečského zámku.

Dr. Antonín Breitenbacher líčí obsírně ve svých dvoudílných »Dějínách arcibiskupské obrazárny v Kroměříži« (r. 1925 a 1927) činnost biskupa Karla z Lichtenšteina ve výtvarném oboru.

Biskup zemřel dne 23. prosince 1695.

Dne 17. června r. 1742 shořel zámek s osmi přilehlými domy (Volný 205).

V osmdesátých letech 18. věku byl zámek ve zpustlém stavu (Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren I. 201, r. 1786).

A zámek chátral čím dál tím víc. Správa statků, která bývala od pradávna v kelečském zámku, byla v novější době přenesena do zámku ve Vsechovicích. Na počátku nynějšího století byl zámek úplně sešlý a jen z části obydlenný (Hranický okres Vlastivědy moravské 207).

Po světové válce byl zámek upraven pro zemskou péči o mládež duševně úchylnou a dočkal se tak řádné obnovy.

V místech dnešního zámku stávala tvrz, kterou vystavěl v druhé polovině XIII. věku olomoucký biskup Bruno ze Schauenburku (zemřel r. 1281). R. 1429 byla zvána zámek páně, kdež nyní jest městečko. Biskup Bohuš ze Zvole dovolil listem, daným a psaným v Olomouci r. 1455 v sobotu před sv. Tiburcím, Janovi a Benešovi bratřím vlastním z Heršic, aby mohli vystavět v Kelči novou tvrz. Renesanční zámek, který vystavěl v osmdesátých letech XVI. století olomoucký biskup Stanislav Pavlovský z Pavlovic, byl tedy třetí stavbou zámeckou, kterou zbudovala vrchnost v Kelči.

Literatura (i odborná) nezabývala se dosud kelečským zámekem. Obsírné Prokopovo dílo o výtvarné Moravě z r. 1904 nemá o zámku ani zmínky.

Dva doklady z r. 1585 a 1586 o stavitelské činnosti biskupa Stanislava Pavlovského v Kelči opatřil mně ochotně z biskupovy korespondence Mrgre dr. Antonín Breitenbacher, archivář v arcibiskupském zámku kroměřížském.

Antonín Fröhlich:

Z knihy zápisů, výpovědí a pozůstalostí města Drahotuš na panství hranickém od pol. 16. století do konce 17. století.

Laskavostí pana dr. Františka Hrubého, ředitele zemského archivu v Brně, jemuž za všechnu jeho vzácnou ochotu a podporu Z. k. vřele děkuji, byl jsem upozorněn na rukopisnou knihu z Drahotuš, jež uložena je v zemském archivu (rkp. č. 694). Je to rukopis v kůži vázaný, asi o 250 foliích (rukopis není foliován) a obsahuje zápisy o změnách majetku, o vyřízení sporů jednotlivých usedlíků v Drahotuších a p. Některé záznamy rázu všeobecného budou postupně uveřejněny.

Snešení o děláni vrchu v kostele.

Léta Páně 1595 v středu po neděli Smrtné za ouřadu Václava Turnovského, Mikoláše Procházky purkmistrů a konšelů jejich učiněna jest obsílka některých osob z obce drahotuské a z vesnic k faře drahotuské náležejících o děláni vrchu nového v kostele drahotuském a malování i podbití jeho. I snesli se v té obsílce a uradili o tom, aby se ten vrch nový udělal na ten způsob jako jest ve zboru dřevohostickém. A tu hned v té radě smluvili k tomu dílu Matěje, písaře drahotuského, na ten způsob, aby farníci k tomu dílu dali desky, dříví, provazy, hřebíky a kamen, kly a vrch aby odebrati starý dali a písař aby dal k tomu dílu všechny barvy i zlato i pomocníky krom k lešení děláni a od toho díla měli písařovi dáti 70 zl. Též ho smluvili, aby kazatedlníci a svícen do kostela udělal; k tomu též barvy a zlato své dáti má. Než farníci desky a dříví, což by toho k tomu dílu potřeb bylo, a od toho měli jemu dáti 20 zl. s tou výminkou, jest-li by na tom práv krýti nemohl, aby jemu, když by to dobře a pěkně udělal, škody na tom trpěti nedali. A načež mezi sebou cedule sdělali a tu smluvu dokonali.

V radě tyto osoby byly z Drahotuš: Václav Turnovský, Mikoláš Procházka, purkmistři a konšelé jejich: Jíra Chromý, rychtář; při nich z obce Tomáš Batavý, Martin Herman, Martin Zemánek, Jan Sovka, Václav Kuchař, Mikoláš Munka, Pavel Paříkozu, Jan Krčma, Kašpar Baták.

Z Slavíče: Tomek a Adam Blašků.

Z Klokočí: Jan Radlice a Matěj Španělý.

Z Hrabůvky: Václav Skřičil a Pavel Baštík.

Z Radíkova: Vítek Klapavica a Kuba Syrovátka.

Z Velikey: Jan Pochop a Martin Suchan.

Ze Lhotky: Matouš Pleva a Václav Nehyba.

Snešení a smůva farníků drahotuských s mistrem Davidem Vlachem
o stavení fary drahotuské.

Léta 1619 v outery po neděli Smrtné za ouřadu Jana Ryšova,

Pavla Barvínka, purkmistrů, Václava Vašiny, Jíry Málka, Jakuba Koutného, Jana Malinky, Václava Čáně, Martina Adamcova a Jakuba Baštika, konšelů, Mikoláše Krčmy, toho času rychtáře v domě Jana Kozelka staršího, hospodáře zádušního drahotuského v přítomnosti ctihodného muže k. Vincence Čelky, faráře drahotuského a svrchu psaného ouřadu též Jana Kozelka, Jana Šišky, Jana Bandenského, Valenty Strnadle, Jana Kašpárka, Adama Adamce, osob z obce drahotuské, Václava Skřický, Václava Mšare z Slavíče, Václava Tesaného, Jíry Špirutu z Milenova, Václava Šimonka a Matěje Hrachoviny z Klokočí, Jana Krejčího ze Lhotky, Jana Hynčika z Veliké a Tomáše Cikana z Radíkova, z Hrabůvky žádného nevyslali, vyhledán jest způsob a mustr stavební fary drahotuské a to takový, aby se stavěly dvě zdi dýlný od rynku až po zadní pokoje, jedna ode dvora a druhá od Šimoškovy strany zvýši po dvoje pokoje a třetí zeď od rynku též aby se stavěla kamenná, štítem zhůru, tak aby byl nětco vyšší než jiní štítové počna od jednoho souseda gruntu až k druhému sousedu gruntu a v tom stavení má se udělati při světlici od rynku komnata, což jak světlice, komnaty, síň tak i kuchyně a všechny spodní pokoje mají býti zaklenuté a zespod dláčky cihelný v nich zdělány a na těch pokojích spodních zas jiné pokoje, světlička cihlami podlážena a jiné komory však nezaklenuté, též čelisti a komíny cihelný z těch dvou světlice aby se udělali.

A k takovému dílu smluven jest za mistra a dělníka David Pozor z města Hranic, tak aby to dílo, jakž jest snešeno a jakž mu jest mustr vydán, náležitě, dobře, hodně, křtaltovně, mistrovsky a na schválení jiných mistrů udělal, v čemž se i v přítomnosti svrchu psaných osob tenž David ohlásil, že to tak podle umění svého udělati chce.

Farníci pak budou povinni k tomu dílu dílníky a robotěře takové dáti, kteříž by staré stavení a zdi rozbírali, na stranu odnášeli a odváželi, též grunty, jak bude potřeba, vybírali a rum odváželi, též rum pod dláčky a čelustě naváželi a vše což by bylo potřebí (kromě vápna, cihel a kamení) přinášeli. Než co se dotýče přidávání vápna, cihel a kamení, k tomu sobě sám David pomocníky jednati má.

Od kteréhož díla tak již náležitě a mistrovsky spraveného farníci mistru Davidovi dáti mají 200 zl. a k tomu při zakládání gruntu půl bečky piva předního a při zavření klenutí též půl bečky předního. Též 15 měric rži, dvě měrice žita, 3 měrice ječmene, 2 měrice hrachu a 2 bečky společného piva.

Též každý usedlý farník má dáti 3 vejce a 3 tvarůžky a na tom David že přestati chce, v přítomnosti všech svrchu psaných přítomných a bratra svého se ohlásil.

A na takovou smlouvu cedule řezané mezi sebou sdělali.

Bohumír Indra:

Morové rány v Hranicích.

V minulých stoletích byly epidemické nemoci velkým neštěstím městského obyvatelstva, které je považovalo za trest boží, pro hříchy na ně seslaný. Lid i sami lékaři za nich spoléhali více na modlitby k ukročení božího hněvu, než v lékařské umění. Ať už to byly nakažlivé nemoci jakéhokoliv druhu, říkali jim naši předkové obyčejně »morové rány«, a rovněž tak je i zaznamenávali. K rozšíření těchto nemocí přispívala nečistota středověkých měst a soukromých domů stejně jako nesmyslná pověrčivost měšťanů a chatrná organizace veřejného zdravotnictví vůbec, mající za následek neobyčejně vysoký počet obětí každé »morové rány«.

První přesnější záznamy o moru v Hranicích máme k roku 1571 a 1572. Epidemie zachvátila město na sklonku roku 1571 a vyžádala si více obětí, mezi nimi i několik urozených. V latinské pohřební písni na náhrobku tehd. držitele panství Jana Kropáče z Nevědomí (Záh. Kron. XVI. 11) v býv. farním chrámu hranického je zmínka o tomto moru, a je zcela jisté, že Jan Kropáč 23. října 1572 v Hranicích na mor zemřel. Dokazují to verše »Hranitia pestis postquam saeviret in urbe, ipse etiam serbeo tristia fata necis«. (Když mor zuřil ve městě Hr., i já sám sdílím chmurný úděl smrti.)

Galaš ve svých rukopisech*) tvrdí, že na mor zemřeli i Dorota a dospělý syn Bohuslav († 28. srpna 1571), děti Jana Kropáče. Uvažoval tak snad podle epicedia, ve kterém se o nich praví, že sám Bůh mu (Kropáčovi) je vyrval náhlými případy (eripuit subitis casibus), a o Kropáčovi samém, že zemřel post ultima sata (po žních posledních). Obrat subitis casibus vztahuje se však na všechny dívky Kropáčovy, jež vesměs předčasně umíraly. Jan Kropáč je všechny přečkal, kromě dcery Anny. Odjinud víme, že ještě 22. srpna (ve čtvrtek před sv. Bartolomějem) téhož roku mor v Hranicích nebyl (srov. listiny Záh. Kron. XII. 54), musíme proto zprávu Galašovu bráti s rezervou.

Mory v letech 1583—84 a 1599 se našeho města asi nedotkly. nenašel jsem aspoň v hranických pramenech žádných záznamů o nich. V drahotušské pamětní knize Konorzově (fol. 224 A) se k r. 1584 mluví jen o velkém moru v Čechách, na který »v Praze počítali, že jich zemřelo 18.000«.

Hned na začátku XVII. století šířil se mor opět na Moravě a v Čechách, a pohubil mnoho obyvatelstva. V našem okolí vyskytl se v letech 1605—6, ale daleko hroznější byl v letech 1622—24. Počet zemřelých byl tehdy jistě velký, neboť se všude mluví o vysokém počtu obětí. Podle stručných pamětí v purkrechtních knihách městských můžeme si dobře představit rozsah tohoto moru, i celou tehdejší smutnou dobu. Příkladem několik výpisů:

*) Scuta nobilium civium Hranicensium, rkp., str. 27. — Rkp. Památky města Hranic, epocha II. str. 27, oba v archivu kláštera v Rajhradě.

L. P. 1623 byl přímorok, takže z toho domu všichni vymřeli, nejprv Martin Benda, po něm manželka jeho, naposled dcera sama po smrti rodičů svých v domě též nemocná zůstávala, také umřela, svobodná, nezletilá jsouce. A tak ten dům pustý zůstal, ten čas ležení lidu polského (1624) zbořen byl, dříví od Polákův páleno a do léta 1631 všecek na zkázu přišel a žáden z nápadníků v těch letech se ho neujímal. (Archiv farní, sign. 57, fol. 21.)

L. P. 1623, když Jan Štemberský v čas morové rány umřel, i jiní v tom gruntě vymřeli, Manželka jeho Kateřina s dětmi z něho se vystěhovala a k své materi Johaně Tchořce se vybrala a potom též leta 1624 v druhý mor při materi své zemřela, budouce pak grunt pustý, tehdy jej lid polský rozbořili, dříví pak odvázejíc do města, popálili. (AF. sign. 57, fol. 156, 168.)

R. 1623 kupuje si Martin Čahla grunt na hran. předměstí, ale už r. 1624 »umřel v čas morové rány druhé«, načež grunt zpustl a zbořil se. (Ibid. fol. 157.) Celé rodiny vymíraly, grunty pustly ve městě i na předměstí. Morem vymřely rodiny kováře Pavla Kerycha, Keclíkovská z Černotina, Jana Kratochvíle a mn. j. (219, 233, 247.) Zkazu dokončilo vojsko, císařští a Poláci, později Španělé. Neapolitáni, Uhři, Slezáci, Dánové, Švédové a j., jejich návštěvy se ve městě netrhly; přinášeli městu vždy více bídy a přiváděli je do nejlubší chudoby.

Zrcadlem smutné doby je list hranické obce ze dne 17. srpna 1624 panu Fridrichovi z Vlašimic, v němž Hraničtí žádají o posečkání v placení dlužných 500 zl. (které si r. 1620 vypůjčili), a omlouvají svoji nemožnost stálými nástěvami vojska, velkými sbírkami, i tím, že »v tej chudobě ještě nadto Pán Bůh nás těžkou ranou morovou navštívit ráčil, že lidu mnoho vymřelo, takže nám možná není mezi sebou takovou sumu sehnati, ani jinde obejítí a v tomto zarmouceném časi jinam se vypraviti. (Rkp. Galaš. Památky ep. III./I sv. str. 37.)

Za této morové rány ukázal se statečným jesuita Jan Skutellan, rodem z Mor. Ostravy, přišlý do Hranic v srpnu 1622, který tu dvě leta působil ve službě morem nakažených, na který také r. 1624, čtyřicetiletý, zemřel. (Schaidl, Historia Soc. Jesu, provinc. Boh. 1754 III. 78.)

Nejenom však v Hranicích si mor vyžádal množství obětí, zuřil po celé Moravě. V Lipníku jen za 3 měsíce r. 1624 naň zemřelo na 800 lidí.

Roku 1680 rozšířila se po celé Moravě a Rakousích opět morová rána, jakého však rozsahu v Hranicích byla, nevíme. V panských sýpkách nad schody připomínal jej nápis »Ren:Vato granar:lo pests:ls MoraVlae et AVstr:lae VaLDe noCVIt«. Podle Galaše zasáhl mor toho roku značně i naše město. Galaš zaznamenává i různé léčeb. prostředky, jichž tehdy lid na radu olomouckého lékaře Ezechyela Lancera s velkým prospěchem na ochtánu proti moru »jako preservativ« užíval.

Pět velkých listů z routy, dobré jádro z vlašského ořecha, jeden strouček česneku a trocha soli na drobno rozkrájené a stlučené užívali nenakažení ráno na lačný žaludek, dřív než z domu vychá zeli. Domy se vykuřovaly jalovcem, routou, zeleným dubovým listím, smrtčí chvojninou, březovou kůrou a strouhaných rohem kozlovým nebo z koňského kopyta. Rovněž užívali bobky, jalovec, angeliku aneb bílé pupavy (carlina) a řebříčkového kořene, močenných ve vinném octě, a k tomu kávu a česnek.

Těm, kteří nakaženi byli, sázely se na lýtkách baňky a vázaly se nohy nad kolenem poněkud silněji provázky. K užívání dávalo se jim kořenů kozlíčkového (valeriana), bílé pupavy (carlina), kořene koňského kopyta a angeličky buďto v prášku s lekvarem jalovcovým neb z bezových jahod, anebo i ve víně či octu močenných. Kromě toho užívali se ještě mnoho jiných »těm podobných prostředků, jenž lékařové alexi pharmaca et nervina slovou«. (Galaš, Památky ep. III./3. sv. str. 24—27.)

Už počátkem následujícího století zachvátil mor opět celou Moravu. V Hranicích už r. 1712 počal dobytek na hovězí mor padat. Nákaza byla tak silná, že od 10. června, kdy začala, za dva měsíce na 350 kusů padlo. Mor rozšířil se brzy i na ovce, černý dobytek i koně, a škodil i v okolních dědinách a městech.

Za tři leta zuřil mor plnou silou po celé zemi, přivlečen podle obecné pověsti z Polska židy kožišníky, a rozšířil se i do Čech a Rakous. Na Moravě tento »veliký mor« vyšel ze židovských měst v Olomouci a Mikulově a brzo muselo býti mnoho měst a městeček uzavřeno a obsazeno vojenskými hlídkami, jako Olomouc, Kroměříž, Prostějov, Vyškov, Přerov, Lipník, Nový Jičín a mn. j.

Hranice byly zavřeny čtyři neděle a obsazeny vojskem Schöuberische, jehož hlídky byly »jak při městech tak na pasach«. Přes dobu, kdy bylo město zavřeno, konaly se trhy před městem pod Horní branou u šenkhausu (obecní hospody) mezi šraňky (Z. K. XII. 86). Lidé tehdy u nás umírali na mor nejvíce koncem listopadu a na začátku prosince, totiž kolem svátku Početí Panny Marie. Socha Početí Panny Marie na Žerotínově náměstí, vystavená v podobě morového sloupu r. 1729 od Ignatia Böhma svým vznikem je snad v souvislosti s touto ranou morovou.

Je jistě zajímavé, že tehdy jedině Drahotuše zůstaly v našem okolí morem nedotčeny. Tehdejší městský písař drahotušský Alexandr Horn o tom poznamenává: Téhož roku (1715) v tomto markrabství Moravském vyskytl se nákaz morní, takže města Holomouc, Lipník, Přerov, Kroměříž zavřené, vojenskou vartou obsazené byly, a mnoho jiných blízko zdejšího města ležících míst, jakož i Hranice nakažené byly, takže Drahotuše, buď Bohu chvála, jako v zahrádce zdravé zůstaly a sem z jiných měst okolíčných a z daleka pase přinášeli a podpisovati dávali, i takové hotové pase brali, neb odjinud na tomto knížecím panství brané platné nebyly. (Konorzova pamět. kn. drahot. fol. 126 A.)

Ještě jednou hrozil mor Hranicím. V r. 1739 se silně rozšířil v uherských krajinách i na Slovensku a hrozil i východní Moravě.

Proto byly od slovenských hranic dělány šance aneb cordony a obsazeny vartami. Hranicím připadlo na šance zaplatiti 53 zl. 16 kr. 12. den. Mor se tehdy k nám už nedostal.

Cholera vyskytla se v našich zemích teprve před sto lety. V Hranicích zuřila několikrát. Již r. 1836, kdy se tu poprvé vyskytla, byla velmi silná. Trvala dlouho a vyžádala si na 200 obětí. Roku 1855 se v Hranicích opět rozšířila a tehdy zemřelo na 100 lidí.

V r. 1866 byla sem zavlečena opět Prušáky, z nichž mnozí tu umírali. V době od 2. srpna do 12. října zemřelo ve městě na cholery 172 osob z měšťanů i z pruského vojska. Po ukončení epidemie uspořádán byl na poděkování za její odvrácení slavnostní průvod z farního chrámu na městský hřbitov a ustanoveno, aby se konal každoročně v den památky Všech zemřelých.

Z jiných nakažlivých nemocí ve městě připomeneme epidemii v r. 1805, kdy na 120 lidí nebezpečně onemocnělo, za níž i J. H. A. Galaš léčil. Také skvrnitý tyfus na jaře 1881 vyžádal si více obětí.

To by byly asi hlavní epidemie, jež od pol. XVI. stol. naše město postihly a mu na obyvatelstvu škodily.

Dr. Miloš Záleský, Lipník nad Bečvou:

Stopou prvního profesora přírodopisu na lipenské reálce.

V letech 1895—1900 působil na reálce v Lipníku nad Bečvou zesnulý již profesor Bedřich Řezník. Pracovník — jeden z těch, kteří zaujímají čestné místo v dějinách české přírodní vědy. Dnes jest hodně těch, kteří jsou bývalými Řezníkovými žáky a snad těm přijdou tyto řádky vhod, aby poznali jej i po jiné stránce, než jak se jevil ve škole, než jak se jevil ve veřejnosti, snad jako člověk veselý, smutný, jak jej kdo pochopil. Byl to první profesor přírodopisu na lipenském ústavě, profesor dob, kdy se tvořila v Lipníku nová škola, kdy tvoření nové školy provázely tak radostné cíle, tak radostné snahy veřejnosti, která tuto školu podporovala.

A toto prostředí vření nové školy využil Řezník, budoucí přítel německého mudrce Ernsta Haeckla, šířícího mezi lidem nové náboženství monismus, jakýsi vrchol vzdělání přírodopiseckého velmi rozšířeného, k tomu, aby ukázal své schopnosti organisátorské při zřizování sbírek přírodopisných při zřizování lipenské reálky. Tehdy byla doba, že veřejnost hodně a hodně podporovala školu, ať to byli lovci, ať to byli jednotlivci shromáždění při stolních společnostech, kde se dávalo něco nejen do žaludku, ale i zájmům veřejnosti. Nebylo mnoho ústavů, kde by měli dokonce lvíce vycpanou, zakoupenou stolní společnost. Sám Řezník založil inventář sbírek, pečlivý inventář, dobře rozdělený na všechny obory, ještě dnes v hlavních rysech zachovaný. Sám sbíral co se dalo a prepa-

roval to, kreslil tabule nástěnné. Máme od něho obraz mořských řas, pohled na mořské zákoutí, obraz řas pod drobnohledem. Konstruoval modely, na př. osní kříže, k vyučování krystalografie. Vše, co z prvních dob lipenské reálky jest zapsáno v katalogu, většinou pochází z jeho iniciativy. Pro toho, kdo neví, kdo Řezník, tento budoucí badatel v oborech pomocných věd práce přírodovědecké byl, jsou to prosté obrazy, jakých jest v našich ústavech a školách na sta, které si učitelé či profesori kreslili, aby si ulehčili práci a nebo ukázali píli a horlivost. Je to obraz jako obraz, drobnohledný preparát jako preparát, pro mne ale ne a ne stejně pro toho, kdo ví, kdo jej kreslil, není to obraz jako obraz, jsou to zárodky, průprava či školské uplatnění budoucí vykonané práce. V knihách našel jsem vloženo více lístků se jmény tehdy známých badatelů, českých odborných pracovníků, kteří lipenské škole reálné přírodninami přispívali, hodně a hodně jest poznámek o této podpoře v katalogu, a jest tam i poznámka, která letos potěšila vdovu po našem profesoru, paní Klementinu Řezníkovou, když jsem jí to pověděl, že tehdy ještě jsouc slečnou Metlitzkou, dcerou ředitele lipenského velkostatku, jak Řezník zapsal, věnovala dřevo oleandru. Prostě, ale hodně. Mnoho kolem — ale zapsáno málo. Využil jak mohl plně prostředí nově tvořící se školy.

Než přišel Řezník do Lipníka, měl za sebou již určitou literární minulost. V pozdějších dobách byla to první česká příručka k pozorování mikroskopem »Technika mikroskopická« a jiné věci zůstavší v pozůstalosti rukopisné, z nichž první zjednal jsem pak známost v odborných kruzích. Spisek, který ovšem neuznali ti, kteří se pořád zlobí, když medik se špatně dívá mikroskopem, kteří v době metodiky utíkají se svou vědeckou károu jako splašený kůň. Hned v druhé výroční zprávě (roku 1896—97) lipenské reálky jest stať Řezníkovy »Některé úkoly učitele přírodopisu« a hned za ní tamtéž stať »Poznámky z praxe« doložená dvěmi tabulkami s názorným návodem, jak pro sbírky různé přírodniny upravovati. V první jest jakési Řezníkovy vzdělanostní credo, tam vytýká si úkol učitelův, odlišný od úkolu nějakého specialisty, jakých na vysokých školách, odkud vycházejí profesori, je na sta. Střední škola a škola vůbec nepotřebuje specialistů, lpících jen a jen na zcela určitém oboru, ale v prvé řadě všestranně vzdělaných učitelů. Jako úkol učitele přírodopisu neurčuje Řezník to, co představuje popis, hnušný popis u přírody provozovaných učitelů před sto lety, a bohužel někde i dnes, kdy učitel vykládal o kočce a povídal, kočka »má« dvě uši, čtyry nohy a kdy žáci ve škole neslyšeli o málo víc a hlavně jen to, že zvíře něco »má«. A slyšet jen to »má« tisíckrát za školní rok, otravuje žáky a otráví i učitele, který není jen dobyvatelem chleba svým učitelstvím. — Řezník praví, že přírodopis není vědou popisnou, ale že má žákům podati souvislý živý obraz o přírodním dění. Navrhuje, aby se sešli »kolegové ze škol národních z okolí« s ním v Lipníku v přátelských schůzkách, kde by pojednali o preparaci přírodnin a výmě-

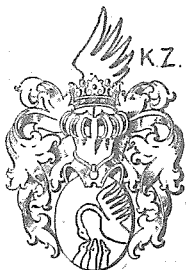
ně jejich. Tato péče o vzdělání se projevila pak později tím, že Řezník na následujícím svém působišti organisoval drobnohledný kurs, těšící se hojně návštěvě. Nevím, zda i v Lipníku k takovým schůzkám došlo. Kursy ty konané pak Řezníkem v Jindřichově Hradci, měly hojně účastníků z řad učitelů všeho druhu, zemědělských zaměstnanců i prostých amatérů. Zase jako před stoletími začali i amatéři pozorovati pod drobnohledem neviditelný svět. —

Vůbec pomoc a rada byly úkoly Řezníkovými, které si vytkl. V řadě poslední i snaha poučiti, též později se projevivší, řadou přednášek s diapositivu vlastními i cizími. Řaděn je tudíž Řezník mezi české propagátory přírodních věd, asi jako byl Bauše, jako jest dnes Jiří Janda, ale jest od nich trochu odchylný. První věci byla praxe, co Řezníka k tomu vedlo. Šedivé theorie se stal nepřítelům obětavým, obětavým do těch peněz. Budoucí popularisační činnost se jeví ve čtvrté roční zprávě reálky statí »Účelnost v přírodě«. Začíná: »Teplý letní den vylákal nás ven do přírody, k tůni rybníka«. Zní mi to jako předtucha. Předtucha radostí, kterých užil v rybníkatém kraji Jindřichohradecka. Dnes nevdá, že tůňky Řezníckovy zanesli starými hrnci, plechovkami, ač jsou na krásném místě hned vedle obory. Město musí býti čisté, a pan starosta se tam nekoupe. V mnohém a mnohém, co Řezník vykonal na lipenksé reálce, jeví se mi stopy budoucí jeho činnosti, kterou jsem měl příležitost později po jeho smrti poznati, zajímaje se o něho, jako o jednu z význačných postav české přírodovědy. Když počátkem školního roku 1900—1901 opustil lipenskou reálku a přišel do Jindřichova Hradce, kde až do své smrti horlivě rozvínoval mnohé, co v Lipníku počal. Ale o Řezníku, jako člověku a jako bezprostřednímu učiteli, nemohu nic povědět, a omezil jsem se na jeho nástin jeho osobnosti po stránce odborné a literární, pokud zanechala v Lipníku nějaké stopy, pokud tam brala svůj původ a jeví se v souvislosti s činností budoucí. Pro mne byl i Řezník nepřímým učitelem, jehož knížka »Technika mikroskopická« spolu s jinými jeho statěmi a spolu s knížkou ředitele Rud. Kouta »Navedení k chemickým pokusům«, byly knihy, které mne jako studenta, utápějícího se v ideálech odborných snah, povznesly trochu výše a odkryly mi trochu cíp vyšších věcí, ať již vzorců chemických či práce pod mikroskopem. Poněvadž neznal jsem Řezníka v Lipníku a snad by se našel někdo, kdo by nám v zájmu historie českého přírodopisu mohl předvésti jeho podrobnější portrét po stránce více lidské a učitelské z bezprostředního zřetele, než jsem mohl učiniti já, omezivší se na obecný přehled dle jeho práce.

Literatura: K podrobnostem o činnosti prof. B. Řezníka, viz mé zprávy v čas. »Věda přírodní«, roč. 1922, str. 117, v čas. »Akvaristické Listy«, roč. 1921, str. 156, v »Ohlase od Nežárky«, ročník 1921, číslo 20.

J. Pilnáček, Vídeň.

Rytíři Křenové.

Znak Jiřího Ferdinanda
Křena z r. 1665.

Na Moravě máme spoustu drobných vládyckých či rytířských rodin o jejichž existenci se vůbec teprve nyní dovidáme. Jsou to drobné rodiny, obyčejně sedící na malém statečku, svob. gruntě či dvoře, také mlýně, které přece ale si svého původu byly vědomy. Mezi tyto zapomenuté vládyky patří i rodina Křenů, s kterou se shledáváme v Holešově, ve Zlíně, v Bystřici pod Hostýnem a snad jinde, jak naznačili jsme svého času v našem díle Staromoravští rodové (č. 2426 str. 527), kde ještě nerozeznávali jsme různé rodiny Křenů, o kterých se nám tehda zpráv nedostávalo. Dnes můžeme již doplniti, že rod Křenů, o kterém zde jednáme, jest rytířskou rodinou a psal se s přídomkem z Chotče, kterýž přídomek byl velmi často přeměňován, totiž jinak psán, takže zvláště v nejasných písemnostech nacházíme tvary z Chodys, z Lhodys, z Lhotic, z Lhodys — jak na různých místech dodáváme. Znak rodu byl sedící pelikán (vpravo hledící), který si zobákem rozdrásal prsa, ze kterých crčí krev, kterou tři mláďata hltají. Klenot jest rozložené orlí křídlo, jak vyobrazujeme dle pečeti Jiřího Ferdinanda Křena, jenž se podpisuje z Chotče a na svob. dvoře v Holešově roku 1665, když co svědek pečeti opis poslední vůle Kunigundy vdovy Berchtholdové a na Nemilí, která zemřela asi v Malenovicích, kde dne 27. února 1622 činila poslední vůli (opis zemský archiv v Brně, sig. B 172 p.). Táž paní Kunigunda byla dcerou Jana Litvice ze Starého Roudna a byla v prvním manželství provdána za Kristofa Hochberga z Belnsdorfu a na Nemilí, který okolo roku 1637 zemřel.

Mezi nejstarší známé předky Křenů patří Alexandr Křen, který se roku 1599 soudil s rytířem Vlasatým z Domoslavě (Brandl, Spisy Karla st. ze Žerotína I/I 246), Rytíř Jindřich Albrecht Křen z Lhodys (Chodys) byl 1629 panským úředníkem ve Zlíně (Sirotkův kniha Zlína, fol. 145 a jinde též rychtářská kniha Zlína v majetku p. Pagáče). Pan Jiří Křen držel okolo 1630 grunt v Hejčíně (Časop. olom. muz. roč. 1930 str. 139). Albrecht Křen, jenž 1675 byl již nebožtík, měl v Holešově dříve svob. dvůr a téhož roku uvádí se na domě v Holešově Zdeněk Albrecht Křen z Lhotic (lánský rejstřík Holešova v zemsk. arch. Brno). V Holešově seděla rodina ještě později; tak r. 1665 Jiří Ferdinand Křen z Chotče jak jsme předeslali a zajiště tamější matriky naše údaje doplní.

Uvedli jsme prozatím několik směrodatných dat o této rodině Křenů, hlavně proto, abychom tuto doposud téměř neznámou rodinu vytrhli ze zapomenutí.

Mikuláš Klapal, Tršice.

Kapitola z dějin morav. chmelařství.

Chmel byl na Moravě znám a také pěstován již od pradávna. Zmínky o nápojích chmelených, medovině i pivě jsou zachovány zejména ze 14. století. Ze chmele se vybíralo mýto a také se chmelem platily různé platy jako na př.: vesničané odváděli klášteru Třebíčskému med a chmel.

V pozdějších dobách se Morava věnovala téměř jen vínu. Teprve v době úpadku vinařství setkáváme se častěji s pěstováním chmele na moravských velkostatech a při pivovarech. Správu chmelnic, všude tam kde se chmel pěstoval ve větším měřítku, měli chmelařští mistři, či chmelaři. Co takový chmelařský mistr měl za úkol, to jest napsáno v instrukci chmelařského mistra na panství Hanušvicím z roku 1676 a to: »Nejprve má mistr chmelařský hleděti bohabojného, pobožného jednání, chmelnice dobrým chmelem osaditi, pilným, včasným a v jednom roce třikrát opakovaným kopáním udržovati, jakož i časně tyčiti, aby na chmeli žádná škoda nepovstala. Když chmel s tyčí ocesán, tyče v jednu neb více hromad, jak obvyklo — má složiti a chmelnici dobře oplocenu míti, aby dobytken, neb jinak se žádné škody neděly. Má pilně do chmelnice dohlížeti a větrem poražené tyče zase stavěti. Vůbec službou ve všem a v každém směru pěstění chmele vrchnosti potěšení činiti a představenému správci pilně k ruce státi. Když instrukce tyto zachová, má mu býti dáno: v penězích 12 dolarů, žita 4 míry, ječmene 2 míry, hrachu 1 měrice, prosa 1 měrice 2 čtvrtky«.

Pěstování chmele udržovalo se na Moravě pouze v menším měřítku, hlavně pro vlastní potřebu. Až teprve roku 1828 a roku 1829 bylo počato s vývozem chmele a stanoveno vývozní clo. Bylo tedy v té době chmele na Moravě nadbytek a chmel známý, neboť i sád chmelová se vyvážela. Hain ve své statistice z r. 1834 uvádí Čechy a Moravu za hlavní chmelařské země v celé říši. V roce 1861 založil pak novodobé moravské chmelařství Hynek Floryk, rolník z Tršic, který vyžádal si od svého příznivce, prof. Lambly, ředitele hospodářské školy v Libverdě, českou chmelovou sád. Od toho času roztroušených chmelnic na Moravě ubývá, ale za to tím více se soustřeďuje a mohutní v nejlepší své moravské poloze, v okolí městečka Tršic. Tak v roce 1873 bylo již v obvodu Tršic 140 jiter chmelnic z české sádky.

Od těch dob chmelnic v obvodu Tršic neustále přibývalo, až světová válka tento postup zastavila. Po válce světové nastal úbytek ve chmelem osázené ploše. Pěstoval a pěstuje se výhradně chmel červeňák, který svou pivovarskou hodnotou jest rovnocenný chmelům českým, což dokazuje nejen pivovarská praxe, ale i chemické rozborů učiněné na základě nejnovějších metod.

Nejlepší moravská piva byla a jsou vyrobena z moravského chmele bez přidání chmelů jiných.

Rudolf Kout:

Slovník lipenského nářečí.

(Pokračování.)

Ovečka, beruška, svinka (hmyz zdržující se ve sklepech).
 Ozembuch, člověk, kterým možno praštití o zem, aniž se mu co stane (Týn).
 Ozíbat, ozíbe, zábsti (všeob.): ruky ho ozíbú — ozíbe ho.
 Ožhralý, ožralý (všeob.)
 Pacák, nepálená cihla, jinak se jí říká též vepřák.
 Pagáč, placka, koláč.
 Pachole, zouvák.
 Pajdalák, panák, paňáca.
 Pajmáma, panimáma (srovnej pantáta).
 Pajza, barabizna, chajda (Týn).
 Pajzák, tupý nůž (Týn).
 Palach, rákos (všeob.) — palaška, rákoska.
 Palazor, deštník.
 Palčák, rukavice jen s palcem.
 Pálka maku, makovice — slovem páлка slyšel jseh též jmenovati hlavičku na špendlíku.
 Paloň, též palkáč — přezdívka rybě jelci.
 Pančocha, punčocha (všeob.).
 Pantok, sekera s dlouhým toporem.
 Pan — užívá se v oslovení místo zdvořilého vy: kde ide pan profesor? (= kam jdete pane profesore?) — nesu panu profesorovi psaní (= nesu vám psaní).
 Pantáta jest obvyklé pojmenování, kterého užívají prostí lidé i vůči tak zvaným pánům; na příklad žebrák, stařík ptá se mimojdoucího elegantního pána: pantáto, kolik je hodin? — pantáta šli dom; = šel domů).
 Paprať, papratí kapradě, kapradí — jistému druhu říká se paprátko (jinak též čertovo peří).
 Paprč, pařát (u slepice, husy, všeob.).
 Papuč (mužského i ženského rodu), všeobecně rozšířené slovo značící původně huněnou bačkoru, potom i jinou podobnou obuv, pantofel, domácí střevíc — on je pod papučem — papučář, kdo dělá papuče — papučárna, továrna na papuče.
 Parch (nadávka) panchart.
 Pec, značí všeobecně i česká kamna.
 Pecen, bochník (všeob.).
 Pečeňák, pečený brambor — pečínka, pečeně.
 Peklo dělat — dělati zle, dělati křiky, hubovati a pod.
 Peň, pařez: je hluchý jak peň — pěkná hlína jak ze pňa.
 Perlinka, perlička (pták).
 Pernica, květináč (všeob.): zasadila si do pernice voničku.

Pěchotú — pěšky (ojediněle): šli pěchotú (jinak též pěšky).
 Pěták, pětka (5 zlatých, 5 korun) — pětinka, pětník (obé všeob.).
 Pcháč, pcháči — bodlák, bodláči (všeob.).
 Pchát (městsky pchať), píchati (všeob.): pchá ho v boku, má pchani — zapchni čagan do země — propchl sem kolo.
 Pchavka, místní druh hrušky (dostane se po ní pchani).
 Pídit — prýštiti: voda pídí ze zdi, z břehu.
 Pigřim — umíněnc, tvrdohlavec (Týn): to je pigřim.
 Pijávať, pívati.
 Pila, pila, tak se přivolávají husy — slyšel jsem též: pila, pila, pilenky. — podte dom, pilenky.
 Pilant, míč (slovo nyní skoro vyhynulé).
 Pinkava, pěnkava.
 Písečnica, písečná půda, pískovice.
 Pipec, típek: kura má pipec — už jí narostl pipec (ženě).
 Plachta značí nejen plachtu, ale všeobecně i prostěradlo na posteli.
 Plantala, popleta — plantat, plancu plésti (pohrdlivě všeobecně): cosik se mi plance v hlavě — je to celý doplantaný (popletený) — nemožu to rozplantat.
 Plátežník, plátce: on je špatnej plátežník (= špatně platí).
 Pleskatý, ploský, placatý (všeob.)
 Pleštit, plácnouti: já tě pleštím.
 Pléščka, tyčka do plotu (Týn), srovnej plíška.
 Pletka, babka: nestóji to za pletku — kópila sem to za pletku.
 Pletýnka, houska (pečivo, všeob.).
 Plezmera, nekňuba, ženská, která nemůže býti s ničím hotova. (Týn).
 Plichtat se, plichtiti se: co se mezi nás plichtáš? — ty se mosíš do všeckých plichtat.
 Pliska, konipásek (pták, všeob.)
 Plíška, tyčka do plotu (srovnej pléščka), ve městě se říká spíše štaket: plot z plíštek, ze štaket.
 Plkačka, tlach, povídačka, žvanění (všeob.): lipenské plkačky — plkať, tlachati, žvaniti: roby plkajú na ulici.
 Plky, tlachy: to sú enem plky. — v Týně jmenují se tak i kalhoty: vysleč ty plky.
 Ploštka, štěnice (všeob.).
 Plotníček, strízlík (pták).
 Plť, vor — plťar, vorar (dříve jezdívali po Bečvě).
 Pluca, plučka — plíce, plíčka.
 Pluskať, pleskati, plískati: on je zapluskané maltó (Týn) — pluskoň, přezdívka zedníků.
 Plútvo, ploutev: okún má ostrý plútva.
 Plúf (městsky pluf), plíti (všeob.): vypluj to.
 Plyskýř — puchýř, pryskýř (puchýř = měchýř).
 Plytký, mělký (všeob.).
 Póčina (venkovsky) pavučina.

Podaremně, podarebně — marně, zbytečně, nadarmo: šel sem tam podaremně.
 Podařit se mívá též význam pouhého: státi se, na příklad: tak se to nehdy podaří (= stane se).
 Podešva, podešev.
 Podhrdek, ovar z prasete (při zabíjačce).
 Podomí (vlastně poddomí), podloubí (všeob.) — pod podomím.
 Podpoleška, křepelka (Týn).
 Pohanec, lesní stezka u Helštýna.
 Pohrabáč, cestář: otec jeho je pohrabáčem (pohrabáč jmenuje se ohřeblo).
 Pohnut (městsky pohnut) se má v minulém čase: pohl se.
 Pochrámat se, potlouci se (až je z toho člověk chromý).
 Pochybět, nedostati se: ešče nám pochybí.
 Pokládka, obilí položené jedním mávnutím koso.
 Poklúzat, pchlízati keho, obsluhovati koho: poklúzala pana učitele.
 Pokos, řádek pokoseného obilí.
 Pokrápět, krápati, poprchávati: pokrání.
 Pokrčít, pomačkati (všeob.): pokrčil si šaty — papír je pokrčený.
 Polách, Polák.
 Poledně, poledne: dobrý poledně.
 Polehlina, polehlé obilí: taková polehlina, já to ešče useču, ale tá odbíračka.
 Polívat, zalévati (všeob.): polívají kvítka.
 Polňačka, polní řepa.
 Polt špeku — pruh slaniny, který se dává v celku udití.
 Polynek, pelyněk (všeob.).
 Pomeškať na vlak, zpozdití se na vlak, zmeškati vlak.
 Poneštětiti se: cosik se mu poneštětílo (= stalo se mu něco nešťastného).
 Popleta, člověk, který vše poplete.
 Pomáli, pomalúčky — pomalu, pomaloučku (všeob.). — Slovo pomáli převzali sousední Němci ve tvaru pomadi.
 Potkán (s dlouhým á), potkan (všeob.).

Florian Zapletal:

Hranice a jejich zámek.

III. V době předhusitské.

Podle zprávy z r. 1292 měl hranický fojt třikrát v roce předsedat právu (iudicio presidere) v německých příštích vsích hranického panství (Codex IV. 385).

Z poloviny XIV. věku zachovaly se však čtyři konkrétní, latinsky psané doklady, z nichž je patrno, že Hraničtí, hranické nižší právo, obraceli se o naučení (právní poučení) také na vyšší prá-

vo do Brna. Ve své latinské odpovědi zvou Brněnští Hranice ve všech čtyřech případech Alba ecclesia (Emil Franz Rössler, Die Stadtrechte von Brünn aus dem XIII. und XIV. Jahrhundert, r. 1852, číslo 53. 79. 86. 629).

V čele hranické městské správy a soudnictví byl, poněvadž šlo o město s recipovaným magdeburským právem, fojt, iudex. Byl předsedou sborového orgánu městského, který slul městskou radou, consilium. Latinsky nazývali se členové tohoto sboru iurati, přísežní, německy gesworn, poněvadž nastupující svůj úřad přísahali, že jej budou svědomitě zastávati. Členové rady nejen vedli obecní správu, nýbrž vynášeli i nálezy, byli tedy soudními příseďicemi. Podle nařízení Budiše, opata kláštera Hradiště u Olomouce. a celého konventu z r. 1276 mělo býti v Hranicích dvanáct přísežných, duodecim iurati debent esse in civitate, a každý z nich měl míti svobodný masný krám a svobodný krám s pečivem (Codex Moraviae IV. 169).

Iudex a iurati de Alba ecclesia, fojt a přísežní z Hranic, uvádějí se také v naučeních brněnského práva z poloviny XIV. věku (srov. Rössler).

Od církevního velkostatku, v tomto případě od hradištského premonstrátského kláštera, dostal r. 1276 Thamon fojt (iudex) a jeho potomci dědičně (in perpetuum) purkrechtním neboli emfiteutním právem město Hranice jak s půdou již vzdělanou, tak s lesem, přilehlým k tomuto městu, aby tento les vymýtil a osadil (cum silva exstirpanda et locanda). Šlo tedy o povinnost vymýtit les, přilehlý k Hranicím, proměnit jej v role, zřídit v něm obytná a hospodářská stavení a osadit jej. Za to měl mít fojt (iudex) tři svobodné lány v Hranicích chrudimské výměry, čtyři svobodné krámy s pečivem, čtyři masné krámy svobodné, svobodnou lázeň, svobodný mlýn na Bečvě o čtyřech složeních, obmezené právo rybolovu a honitby, třetí denár z přísouzených vin aneb ze souních pokut a o i v tom případě, když opat bude soudit těžší, hrdelní případy (maiores culpas) buď osobně nebo skrze své plnomocníky (per nuntios). Ze vzdělané již půdy měli míti hraničtí měšťané (cives) po dva roky lhotu, libertatem, to jest osvobození od dávek, po uplynulých dvou letech budou míti jejich lány chrudimskou výměru, a každý lán bude platit ročně půl hřivny stříbra v den svaté Valburgy a dva obyčejné denáry notáři neboli písaři kláštera, na Velikonoce hřbet z vola, o Duchu svatém čtyři dobré sýry a na sv. Michala čtyři vykrmená kuřata. Všechno to odvede hranický fojt klášteru Hradišti v označených lhůtách. Mimo to odvede každý městský lán (laneus civitatis), každá hospoda (taberna) a každý řemeslník (artifex) šest denárů na desátcech olomouckému biskupu na den sv. Martina a šest denárů na most v Přerově (ad pontem in Prerow) ve dny prosební. Kdo neměl polí (subses), měl platit na desátcech dva denáry olomouckému biskupu a dva denáry na most v Přerově v označených lhůtách. Od těchto denárů biskupovi a na most

v Přerově nemohl býti nikdo osvobozen. Kdyby ve stanovených dvou letech lhoty (libertatis) byla vypsána obecná královská berné, měli ji platit také hraničtí měšťané. Po uplynulých dvou letech měli se postarat Hraničtí o krále, královnu a jeho družinu, kdyby tam král zavítal. Měli odvádět králi všechno, čím byli povinni ostatní poddaní kláštera. Měli rovněž pečovat o opata, kolikrátkoli by toho bylo potřeba. Plnomocník kláštera s notářem (písařem) kláštera měli vybírat v Hranicích povinné roční platy (censum), a hranický fojt se měl o ně starat za jejich pohybu v městě. Na les, který měl být vymýcen u Hranic, dal opat Budiš lhotu dvaceti let. A lokátorovi každé vsi v tomto lese o padesáti lánech pustil opat Budiš jeden svobodný lán, každý desátý lán, jednu hospodu, jeden mlýn, jednoho kováře, jednoho ševce, jeden krám s pečivem, jeden masný krám (játku) a třetí denár ze soudních pokut (de iudicio). Případy těžší (hrdelní) vyhradil si soudit opat sám, ale i z nich třetí denár měl připadnout soudci neboli fojtovi (iudici) vnově založené vsi, kterým se stal její lokátor. Po dvaceti letech měl dávat každý lán hřivnu ročního platu, hřbet z vola, sýry a kuřata a desátky biskupovi a denár na most v Přerově ve stanovených lhůtách a všechny důchody krále jako hraničtí měšťané. Kdyby na uvedeném zboží bylo nalezeno zlato, stříbro nebo jiný užitečný kov, měla být povinná část odevzdána klášteru. Měšťané (cives) z Hranic mohli v obvodu jedné míle od města užívat svobodně polí, lesů, pastvin a všeho jině užitečného, co patřilo hradištskému klášteru. V obvodu jedné míle od města nesměla být na škodu města zřízena nebo vystavěna hospoda (taberna). Mohlo se tak stát pouze se svolením měšťanů. Žádný z fojtů (iudicum), ať města Hranic či některé vnově založené vsi, nesměl své fojství (iudicium) prodat nebo směniti bez souhlasu kláštera. A potom se měl postarat o takového nástupce, který by byl užitečný a věrný opatu, konventu a celému klášteru. Hranickým měšťanům měla býti nahrazena škoda, kterou by jim způsobili nepřátelé krále a země, a to po slyšení zvláštní odhadní komise. Ale neměla být Hranickým hrazena škoda, kterou by jim způsobili spojenci krále, táhnoucí k němu městem na obranu země (Codex Moraviae IV. 169—171).

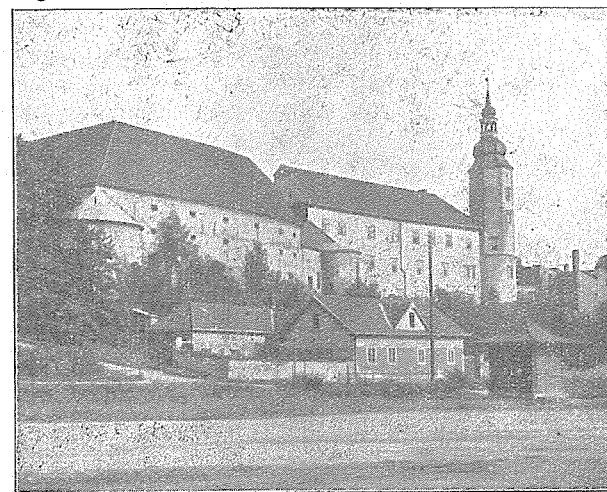
Na českém trůně seděl tehdy mocný král Přemysl Otakar II. a olomouckým biskupem byl Bruno, králův rádce. Hranický fojt Thamon dostal r. 1276 jen obmezené právo lovu, které bylo vyhazeno českému králi. Také hradištský opat chodil tam na hon.

Fojt Thamon a jeho potomci dostali dědičně r. 1276 město Hranice s půdou již vzdělanou a s přilehlým lesem právem purkrechtním neboli emfyteutním, iure Burgrecht seu emphiteutico. Na základě emfyteuse postupuje majitel půdy část svého majetku k užívání pod jistými podmínkami, jako odvádění ročního platu, uznání vrchnostenské moci atd. Kdo takový statek přijal, nebyl jeho majitelem, nýbrž jen požitčínkem (usufructuarius). Ale tím, že em-

fyteuse obyčejně byla propůjčována emfyteutovi i jeho potomkům, stal se emfyteutický statek dědičným v rodině emfyteuty, který on však prodati ani jakkoli bez majitelovy vůle zeiziti nesměl. Vymřela-li rodina emfyteuty, padl statek právem odúmrtí na majitele, který jej pak jinému propůjčiti anebo sám obdělávati právo měl. Toto právo emfyteutické nazváno podle krajiny, odkud k nám přišlo, právem německým (ius teotonicale) nebo purkrechtním. Slovem purkrecht jmenován také každý pozemek, který byl propůjčen emfyteusi. Emfyteuta měl tedy volnost po odbytí všech povinností z purkrechtu se odstěhovati, jakož zase majitel měl právo svého emfyteutu vykázati ze statku, když neplnil povinností (V. Brandl, Kniha pro každého Moravana, II. vytání, 167. 168).

Listina z r. 1276 podává názorný příklad a poučení o takové emfyteusi, ličí také vnitřní poměry města i okolí celou řadou cených detailů, které netřeba už blíže rozvádět.

Ale fojt Thamon nesplnil, jak se zdá, všech nadějí, které v něho skládali premonstráti kláštera Hradiště u Olomouce, zejména pokud šlo o kolonizaci lesa, přilehlého k Hranicím.

Západní pohled na zámek (r. 1933).

Svědčí o tom i listina, kterou vystavil Chválek, opat a celý konvent kláštera Hradiště v Olomouci r. 1292 Gerlachovi. Ze rčení listu civitatem in Alba ecclesia locandam nelze však usuzovat na novou zakládací listinu města Hranic, nýbrž pouze na další zvelebení města a na další kolonizaci hranického statku. Gerlach měl zúrodnit padesát lánů chrudimské výměry. Za to měl dostat on i jeho potomci tři svobodné lány a třetí denár z přisouzených vin (in culpis) a to i v tom případě, kdyby opat osobně nebo skrze svého

plnomocníka předsedal soudu (iudicio). Mimo to dostal čtyři krámy s pečivem, čtyři masné krámy, mlýn o čtyřech složeních lázeň, obmezené právo rybolovu a honitby, jehož část si vyhradil klášter. Všem hranickým měšťanům dal opat Chválek lhotu (libertatem), a to na šest let z půdy již zúrodněné a na dvanáct let z půdy, kterou bylo teprve třeba vzdělat. Hraničtí měli se řídit olomouckým právem (iure Olomucensis civitatis). Po uplynulé lhotě měl platit každý lán ročně půl hřivny stříbra, dva denáry obyčejně písaři (notario) kláštera, hřbet z krmného vola, čtyři sýry a čtyři kuřata. Všechno to měl vybrat a v klášteře odevzdat buď fojt (iudex) anebo jeho plnomocník. Každý městský lán (laneus civitatis), hospoda a každý řemeslník měl dát šest denárů na desátech olomouckému biskupu, šest denárů na most v Přerově a kdo byl bez půdy dva denáry biskupovi a dva na přerovský most. Od těchto dávek a od královské berně nebyl nikdo osvobozen. Kdyby projížděl král nebo královna městem, výlohy s jejich pobytem spojené neměli hradit jako dříve hraničtí měšťané, nýbrž hradištský klášter. Měli se však postarat o opata, kdyby tam zavítal, jakož i o písaře a klášterní pomocníky, když přijedou do Hranic vybírat povinné roční platy. Nikdo nesměl mít hospodu v obvodu jedné míle od města, pouze s výslovným souhlasem měšťanů, kteří v tomto obvodu mohli užívat klášterních lesů a pastvin. Gerlach mohl své fojstství (iudicium) prodat nebo směniti, ale pouze poctivému nástupci. Ve všech vsích tohoto kraje (provincie), které by byly osazeny Němci (que teutonicis locate fuerint), měl mít třetí denár z přísouzených vin (in culpis). A třikrát v roce měl v těchto vsích předsedat soudu (iudicio presidere) a vynášet spravedlivé nálezy (Codex Moraviae IV. 384. 385).

Z obou listů — r. 1276 i 1292 — je patrné, že kolonisaci a zúrodnění hranického okolí a panství prováděl nejen hranický fojt, nýbrž i hraničtí měšťané, kteří byli odkázáni v té době hlavně na zemědělství.

Vesnice byly tehdy zakládány na německ. právě tak, že pán půdy svěřit osazení půdy cizími kolonisty podnikavému člověku, který měl nějaký kapitál a přivedl selský lid. Říkalo se mu lokátor nebo fundátor. Za to, že sedláky v nové vsi usadil, vedl obecní správu, vybíral pro vlastníka nově kolonizované půdy úroky a dávky. Stal se dědičným soudcem přichozích kolonistů (fojtem, rychtářem), dostával od pána jeden, po případě i několik lánů svobodných, t. j. zproštěných od úroků a dávek, jež platili jednotliví sedláci, často dostal i svobodný mlýn, krému, právo péci chléb, sekati maso i jiná práva a zejména i část vybíraných činží a soudních pokut. Soudní moc vykonával fojt s několika kmety neboli radními obyčejně jen v menších věcech. Případy těžší (hrdelní) bývaly odkázány t. zv. fojtovskému soudu blízkého města, konanému třikrát za rok, k němuž se scházeli fojtové všech dědin spadajících k onomu městu (Karel Kadlec, Přehled ústavních dějin Moravy, r. 1926, str. 41).

Teprve ve vylíčené historické souvislosti vynikne podvržená listina, datovaná rokem 1201, spadající však svým vznikem na konec XIII. nebo do prvních let XIV. věku (Jos. Teige, Zpráva o pramenech dějin kláštera hradištského, r. 1893, str. 39. 40).

V této listině uvádí se villa forensis, que Hranicz vulgari nomine appellatur, trhová ves aneb městyš Hranice, hranický kostel, patronátní právo k němu, týdenní trh a přilehlé k Hranicím vesnice Heřmanice, Loučky Kozí, Polom, Bělotín, Na horách a Jesenice (dnešní Německý Jeseník) s příslušným zbožím, a obšírný les (silva spaciosa) k tomuto zboží přilehlý. V dalším jsou podrobně vymezeny meze městyse Hranic a lesa. Při tom je uvedena řada pomístních názvů, které dosud marně čekají na lokalisaci. Vytýčením hranic (metarum) začíná na cestě (in via publica) k Opavě nad potokem Vražným. Vzpomíná se také cesta z Hradce u Opavy ku Kelči (versus Kelec), cesta z Hranic k Jičínu, cesta z Louček Kozích k Miloticím nad Bečvou. A hranice aneb meze hranického statku končí opět nad potokem Vražným na cestě k Opavě. Na vyjmenovaných řekách, říčkách aneb potocích mohli poddaní stavět mlýny (Friedrichův Codex Bohemiae II. 364—368).

V listině uvedené vsi stojí dosud. Zanikla pouze ves Na horách, o které ani nevíme, kde ležela. Byla založena v severní části hranického panství, zvané dosud Hory, Oderské hory. Je to patrné také z výčtu vesnic v citované listině. Název Na horách je vsunut mezi Bělotín a Jesenici, dnešní Jeseník Německý, což značí, že později zaniklá ves ležela severně nebo severozápadně od Bělotína v horách. Všechny uvedené vsi byly založeny po roce 1276 anebo teprve po roce 1292 a jsou logickým doslovem k listinám hradištských opatů hranickým fojtům Thamonovi a Gerlachovi z těchto dvou let o kolonisaci obšírného lesa, přilehlého k Hranicím. Také poloha těchto vesnic naznačuje, v kterém směru od Hranic se prostíral tento les. Z těchto vsí jsou Polom, Bělotín a Německý Jeseník dnes německé úplně, Heřmanice a Loučky svou většinou. Ale jejich místní názvy jsou zcela české. Tož je nezaložili Němci. Pouze dnešní Německý Jeseník byl tak zván už dříve, a to v předhusitské době (od r. 1383), což může býti důkazem, že ves obývali tenkrát Němci. Za takové situace je otázkou, které vsi vlastně osadili po r. 1292 na hranickém panství Němci, jak na ně bylo pamatováno v listině hradištského opata Chvála z r. 1292, in villis que teutonicis locate fuerint (Codex Moraviae IV. 385). A vůbec postup kolonisace na Hranicku je důkazem, že podvržená listina z r. 1201 vznikla o sto let později.

Listina z rozhraní století XIII. a XIV. poučuje nás také o komunikacích na území hranického panství v té době. Byly to silnice: Hranice—Opava, Hradec u Opavy—Kelč, Hranice—Jičín, Kozí Loučky—Milotice nad Bečvou. Jiná silnice spojovala Hranice s Přerovem. Proto platili Hraničtí na přerovský most přes Bečvu.

Na opravu cest, pokud vedly Hranicemi, bylo vybíráno mýto (theloneum) ze zboží tam dopraveného. Vybíral je mýtný, thelo-

nearius, a činil tak někdy nedbale, jak se o tom dočítáme v naučení vyššího práva brněnského nižšímu právu hranickému z poloviny XIV. věku. Mýtný má bdít a nikoli spát při placení mýta, dodávají Brněnští (E. F. Rössler, Die Stadtrechte von Brünn, č. 629).

V Hranicích bývalo tehdy živo a hlučno, zejména o trzích. Už letopisec Kosmas napsal, že krčma (hospoda, taberna) je kolébkou všeho zla. Nebylo jinak ani v Hranicích. A nešlo pouze o hanlivá slova, jak svědčí naučení Brněnských hranickému právu v polovici XIV. věku. Tekla i krev. Docházelo k vraždám. Hranickým krčmářem byl v daném případě cizinec, hospes, který nepocházel ani z Moravy ani z Opavska (Rössler číslo 86).

K otázce o národnostních poměrech v Hranicích v předhusitské době nepodávají soudobé prameny skoro žádných údajů. Jménem známe pouze dva hranické měšťany z té doby, r. 1409 Edlingera, r. 1412 Maršíka. Ale nezhřešíme, řekneme-li, že Hranice byly tehdy české, protože podle nich psalo se tenkrát několik příslušníků drobné šlechty.

Připomeneme-li ještě, že Hranice měly před husitskými válkami v pořádku městské knihy a že byly patrně od svého povýšení na město ve druhé polovině XIII. věku obdařeny městským znakem (v něm sv. Štěpán s kameny v pravici a s mučednickou palmou v levici, po stranách český lev a moravská orlice), můžeme tuto kapitolu směle uzavřít větou, že Hranice byly těsně před husitskou revolucí vyspělým městem se všemi jeho atributy.

Antonín Svěrák:

Posloupnost na domech šenkovních v Kelči.

(Dokončení.)

Čís. 17. Dům Máčalů. Cena 120 zl. mor. 1622 vdova Marta Máčalka pustila jej Martinu Zákalovi. 1630 ouřad prodal Janu Horeckému. Týž r. 1658 prodal již holý plac Jiříkovi Kučelovi. Týž 1688 popustil zeti svému Kristianu Sládkovi (Veselému) za 250 zl. mor. 30 gr. 3. den. 1727 přešel na jeho syna Jiříka Veselého 400 rýns., t. j. 342 zl. 25 gr. 5. den. 1370 převzal bratr jeho Jan Veselý. 1739 prodal ouřad Matýsovi Petržalkovi. 1769 vdova Veronika vzala si Ignáce Mašlaně. 1779 ovdověla po druhé, syni o Petržalkovi byli na vojně, dům byl sešlý, ouřad jej tedy prodal v licitaci Václavu Mašáříkovi za 510 zl., 14 dní visela licitační cedule na radnici, licitovalo se od 8 do 12 hodin při rozžatých 3 svíčkách. Při 16 vyřknutí svíčky dohořely a licitace stala se právoplatnou. (P. z.)

Čís. 18. Dům Jiry Slouky (Mrkvánek) 1622. R. 1650 jménem nápadníků po zemřelém Jirovi prodal ouřad synu Václavovi. 1675 po jeho smrti přešel na nejstaršího syna Václava. 1681 měl převzít bratr jeho Jan, ale ten byl jakýsi mrmola budiž k ničemu — asi dědičná zatíženost duševní — proto téhož roku převzal bratr jeho Mikuláš. 1714 popustil zeti Václavu Nevrlovi. 1748 převzal syn František Nevrla. 1784 pustil zeti Antonínu Skařupovi. (P. z.)

Čís. 19. Dům Tomáše Srkala (Srkalík). Cena 300 zl. mor. 1638 prodal Ondrovi Chudkovi. 1672 vdova Anna pustila Václavu Zástěrovi (Chvatík). 1686 obec prodala Ferdinandu Apoštolovi. 1725 Apoštel prodal Václavu Skupinovi (v službě u Jeho Eminenci pozůstávající tafeldekr). 1728 týž nově postavila, prodal Pavlu Kratochvílovi pro jeho syna Andryše: hotově 608 rýnských, t. j. 518 zl. mor. 17. gr. 3. den. 1758 syn Jan Kratochvíl. 1769 prodán v licitaci Pavlu Radovi. (P. z.)

Čís. 20. Dům mýtný. Cena 200 zl. mor. Ten jest koupil Bereš Ruminský z Rumině pro panské mýto r. 1622. R. 1653 jest majitelem Jan Stárek a prodává Václavu Vaňkovi (Váňů, kovář). 1670 ouřad připsal jeho syna Ondrovi. R. 1671 Ondra prodal Jakobovi Stárkovi. 1677 hospodaří Antonín Stárek. 1714 dům při bráně stojící, nanejvýš zpuštěný prodal Antonín Stárek Pavlu Radovi. 1742 hospodaří Pavel Rada, mladší jeho syn a r. 1787 Jakub Rada.

(P. z.)

Čís. 21. Dům Elišky Mýtné. Cena 500 zl. mor. 1623 prodala Jiříku Pavličkovi. Ten jej prodal švagrové Kateřině Pavličkové 1639. R. 1640 dosedl Jíra Slavičský. 1643 jej prodal Martinu Ondrovu. Od 1668—1670 vdova Zuzana. 1670 syn její Jakub Ondrů. R. 1698 prodal jej jako zpustlý Martinu Hošťálkovi. Ten 1735 popustil synovi Martinovi ml. 1746 hospodaří jeho vdova Barbora. R. 1762 převzal její syn Antonín. 1781 koupil v licitaci Ignác Kratochvíl. (P. z.)

Čís. 22. Dům Kundrátovský. Cena 70 zl. mor. 1622 plac pustý. 1632 ouřad prodal Václavu Veličkovi. 1641 Veličský prodal Jiříkovi Hubáčkovi i s pasekou za 29 tolarů širokých. 1654 Hubáček prodal Václavovi Strítezskému, ten zemřel 1666 a ouřad prodal Janu Ježovi. Týž zavedl 1672 synu Václavovi. Václav prodal 1688 Mikovi Kožišníkovi (Míka Tichý). 1714 erbové prodali Tomáši Čulákovi (Kováři). 1720 koupil jeho bratr Jan Čulák. 1754 převzal syn Jan mladší. 1784 pouští jej synovi Jakobovi. (P. z.)

Čís. 23. Dům Pavla Bělky. Cena 220 zl. mor. 1623 prodal Tomáši Hořenkovi. 1628 Hořenka prodal Matyáši Rosovi Kroměřížskému. 1642 koupil Mikuláš, syn fojta ústeckého (Ústecký). 1647 od Ústeckého koupil Jíra Andryšů. Téhož roku zemřel a vdova prodala svému bratrovi Janu Hrbatých. 1658 týž prodal Jiříkovi Rektorovi (Všečovskému). 1666 Jiří prodal Janu Krejčimu. Nápadníci po Rosovi vymřeli a pretense jejich dána na chrám Páně. 1701 Jan prodal Janu Kopřivovi. 1737 prodal syn jeho Václav, ten čas dů-

chodní kroměřížský, s povolením otcovým Tomáši Schönovi. Jan Kopřiva byl jeho švagrem. 1748 zaměnil Schön s Martinem Mackovým za čís. 6. 1768 převzal syn Martinů Jiří. 1778 vdova po Jiřím vzala si Martina Kostřavu a dům mu zavedla. (P. z.)

Čís. 24. Dům Michala Rektora. Cena 200 zl. mor. R. 1625 drží vdova Anna Rektorka. 1629 hospodaří Jakub Kostelník. Vdova po něm vzala si Pavla Machače. 1674 převzal po její smrti syn Matěj. 1697 vdova po Matěji pouští synovi Václavovi. 1740 Václav přenechává synu Augustýnovi. 1760 Augustýn převádí na syna Václava. (P. z.)

Čís. 25. Dům Pavla Lýsky. Cena 300 zl. mor. Jan Večeřa vzal si jeho vdovu. 1674 popustil svému synu Tomášovi. Ten r. 1688 předal vlastnímu synovi Karlovi a ten zemřel 1716 a dům převzal zeť Václav Kubečka až do dospělosti dcery Barbory po Karlovi, ale ta se neprovdala a Kubečka hospodařil až do r. 1745, kdy zemřel a dům zdědila jeho dcera Veruna, ta se provdala za Antonína Radu a dům mu dala připsat. 1767 vdova Veronika přenechala synovi Josefu Radovi. (P. z.)

Čís. 26. Dům Jana Petrova. Cena 400 zl. mor. 1659 převzal jeho zeť Jan Hrbatý. 1665 prodal Martinu Kubešovi a ten téhož roku prodal Tomáši Hlásnému z Lichnova (kovář). 1695 vdova Kateřina prodala Martinu Navrátilovi (Sládek). Zemřel 1735 poručiv dům zeti Václavu Kratochvílovi. 1772 nastoupil jeho syn Václav mladší. (P. z.)

Čís. 27. Dům Jana Vážanského. Cena 195 zl. mor. 1641 prodal Tomáši Varvasovi. 1654 vdova po něm (kmetična) prodala Mikuláši Bezděkovi. Vymínila si komnatu a komůrku nad komnatou, pak chlév a roli pod Šibenky. Mikuláš zemřel 1667 a vdova přenechala svému zeti Václavu Masaříkovi. 1692 vdova po něm popustila synovi Ondřejovi. 1737 převzal syn Ondřejův Václav. 1753 hospodaří syn Karel. 1783 převzal syn Martin. (P. z.)

Čís. 28. Dům Václava Králíčka. Cena 264 zlm. 1653 popustil synovi Václavovi. 1683 hospodaří syn téhož Jan. 1716 převzal zeť Janův Jíra Masařík. 1752 syn jeho Josef zemřel. 1759 vdovu Kateřinu vzal si Josef Haša, soused předměstský. P. z.

Čís. 29. Dům urozené paní Elleny Gnaurovny Halcnovské. Ta koupila místo pohořelé od Vacka Valentova za 111 zl. mor. Zdali stavěla, neví se, ale r. 1638 nápadníci po Václavu Vaňkovi prodali opět spáleniště Adamu Mlynáři (Starojíckému) za 80 zl. mor. Paní Ellena Halcnovská se všech svých pohledávek vzdala. 1643 Adam Mlynář prodal Jiříkovi Andrýsovu. Ten r. 1644 prodal Václavu Tvrdonovi. 1653 drží vdova Dorota. 1656 prodala obec Janu Janečkovi (dům pustý) 1668 Janečka vypověděl. Obec prodala Mikuláši Bouchalovi (Kramáři). 1661 Kramář prodal Augustýnu Stlářovi (Kratochvílovi), zemřel 1714. 1719 vdova popustila synu Jiříkovi. 1754 převzal zeť Antonín Posník. 1787 převzal syn Matouš za 500 zl. Poslední zápis r. 1814.

Čís. 30. Dům Jana Vikoně. Cena 300 zl. m. 1636 vdova po něm vzala si Matěje Mrkvánka, psal se pak Matěj Vigon. 1681 pozůstala vdova prodala dům zeti svému Janu Veličkovi, který se také psal Jan Valuchů dle švagra. (Solař mu chtěl sebrat louku kdesi na Prokopci, ale nepochodil: staří lidé 61—70 let dali za pravdu Veličkovi — druh mezní přísahy. 1723 převzal syn Jan po matce vdově. 1735 nastoupil po otcí syn Jura. 1782 po Jurovi následoval jeho syn Jan. P. z.

Čís. 31. Dům Matouše Matouškova (Bednář). Cena 150 zl. m. 1641 přebírá jeho syn Jíra. Ten r. 1653 prodal Tomáši Petřvaldskému za 300 zl. m. Zemřel 1719 a vdova postoupila synu Tomášovi, který zemřel 1729. Vdova po něm podržela. 1731 hospodaří švagr její Jan Mlynářů. 1733 převzal zeť její Jan Jasný. 1749 vdova po něm bere si Martina Čecha a dům mu na 20 let zavádí. 1779 přebírá pastorek Ignác Jasný. P. z.

Čís. 32. Dům Jury Jurečkova. Cena 150 zl. m. 1622 prodal Jírovi Stárkovi. Ten r. 1658 pustil synu Janovi (plac v rynku). 1686 vdova po něm to prodala Janu Masaříkovi. 1718 přebírá syn Jan Masařík. 1753 vdova po něm pustila synovi Josefovi. 1783 vdova po Josefovi provdala se za Josefa Indrucha. Ten nechtěl pracovat, teda žena předává svému zeti Martinu Halovi 1784. P. z.

Sova Otto, Slavkov.

Lidové písně ze Záhoří.

Když svého času sbíral jsem národopisný materiál na Záhoří, hlavně z Blažic, Sovadiny a Žákovic, neopomenul jsem zaznamenati i písně, aby mé záznamy byly co nejúplnější. Bohužel, práci tu přerušila válka. Po válce pak za rozháraných a neurovnaných poměrů nebylo možno v započaté práci pokračovati, takže jsme se spokojil pouhým jich zpracováním.

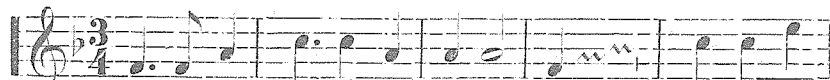
Již v prvých počátcích nejednalo se mi naléztí nějaké zvláštní perly, neboť jako neodborník nedovedl jsem je náležitě oceniti. Mimo to bylo mi pracovati s velkými obtížemi a ještě větším nepochopením. Mou jedinou snahou bylo zaznamenati poctivě všechny i s nápěvem, abych tak zachránil mnohé z nich před zapomenutím, abych někdy mohl znalci-zájemci poskytnouti co nejvíce materiálu k odbornému jich zpracování a posouzení. Záhořská Kronika pak postupným jich uveřejňováním umožní, aby staly se přístupnými těm, kteří by o ně jevilí zájem. Jest jich přes 80.

Připomínám předem. Byť by nerovnal se písním slováckým neb jiným, přece dosti mohou posloužiti k srovnání se staršími záznamy (Sušil), neb čím se liší od písní v jiných krajích (varianty) ve svých odchylkách povstálých přízpůsobením jich povaze lidu záhořského. V nich také nejlépe se může posouditi povaha lidu našeho kraje v

cních dobách, kdy bývaly s oblibou zpívány a zaznamenány. Neboť jak mění povaha lidu v různých dobách pod vlivem měnících se podmínek a poměrů životních — sociálních, tak mění se i ráz písní. Někdy jeví se záliba v jedněch, po čase v jiných, aby jedny zanikaly, jiné ve změněné třeba formě žily dále, až konečně zapadnou i ony, zatlačeny jsouce časovými popěvkami města, které se na venkov začasté dostanou teprve tehdy, až se v městech již přežily.

Pásla se srnčička na hrázi.

(Zákovice)

1. Pá - sla se srn - či - č - ka na hrá - zi, my - sli - vec

se po ní pro - chá - zi, stře - lil po srn - ku.

zabil An - dul - ku a o - na tam leží na hrá - zi.

2. A má kordulenu červenú
na ni šněrovačku zelenú,
punčochý bílý,
střevíčky černý,
ná těžce hlavěnkou raněnú.

3. Pověz mi má milá, jak se máš,
budeš-li tak hezká, až se vdáš?
Eště hezčejší,
můj nejmilejší,
až mě v obálence*) uhlídáš.

*) ve vlnáku.

Pokračování.

mohli vyhověti těm, jimž chybí jen některé číslo, nabízíme tato pouze s portem po Kč 1.20. K dostání jsou jednotlivě: z roč. IX. 2. a 3. číslo; X. roč.: 1, 3 a 4; XI. roč.: 2, 3, 4; XII. roč.: 2, 3, 4; XIII. roč.: 2, 3, 4; XIV.: 1, 3, 4; XV. roč.: 1, 3 a 4 číslo; XVI. roč.: 1, 3 a 4 číslo.

Redakci došlo:

Vlasta Pittnerová: V myslivně a zámečku. Sebraných spisů V. Pittnerové sv. XXXIX. 282 stran. Cena Kč 19.— O životě v myslivnách a v panských zámčích napsala V. Pittnerová mnoho povídek. ale tato se od nich liší nejen rozsahem a kresbou povah, ale i celým pojetím látky, kterou dal život. Rodiny i vedlejší osoby, které se zde setkávají, jsou podány s nezvyklou objektivností a klidem. bez přehánění stínu nebo světla. Celá povídka jest prohrána přátelstvím lesního správce a dcery hajného, hrdinů zatrpklých bolestí starých rodinných i osobních tragedií. Jejich ušlechtilost, odříkání a obětavost jsou podány delikátně, i klíčící vzájemnou lásku jejich vylíčila spisovatelka perem nejjemnějším. Všichni trpěli pro dítě, ubohého tvora bez viny, který lační po lácse a teple domova a odměnou jim bylo požehnání lásky.

Je málo knih, které bychom mohli tak upřímně doporučiti jako tento ušlechtilý románek dobrých lidí. Nakladatel R. Promberger, knihkupec, Olomouc.

Armand Mercier: Zlato jižního kříže. Román. Přeložil Jan Dlabáč. 230 stran. Cena Kč 17.— Armand Mercier, uznávaný »mistr dobrodružství«, napsal v tomto románě kompozičně i obsahově nejpestřejší a nejnapínavější dobrodružství. Autor, dokonalý kosmopolita, dovedl pro toto dílo vyvolit látku a děj, jež se odehrávají ve třech dílech světa. Román je znamenitě stavěn, přináší množství zápletek a celý se odehrává v neobvyklém prostředí, jež mu již samo zaručuje úspěch a udržuje čtenáře v napětí od první do poslední stránky. Doporučujeme. Vydal R. Promberger, knihkupec a nakladatel v Olomouci 1934. —

Chraňte svůj majetek — své životy!

Letoun Superwal Dornier, jeden z největších typů letounů, má při užitečné nosnosti 7 tun akční radius 510 km. Vezmeme-li v úvahu rozměry naší republiky, přijdeme k závěru, že cílem leteckých útoků mohou býti veškerá místa naší republiky. Letectvo může ohroziti civilní obyvatelstvo pumami tříštivými, zápalnými a plynovými. O všech nebezpečích, plynoucích z nepřátelských útoků a o ochraně proti nim, pojednává kniha vynikajících odborníků:

F. Špičák — L. Hes, »Pokyny na ochranu obyvatelstva proti leteckým útokům«. Kniha je velmi cennou pomůckou pro veškeré obyvatelstvo jak pro přípravu ochrany proti leteckým útokům, tak i pro praktické upotřebení v případě potřeby. Kniha jest v generální komisi v knihkupectví R. PROMBERGRA, nakladatele v OLOMOUCI, a cena její je Kč 8.—

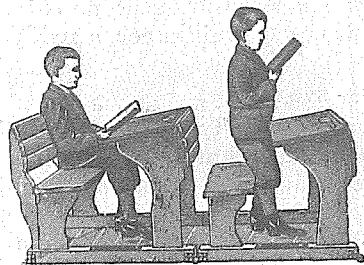
Z rajhradských pamětí. Ze starých papírů i tradic vybral Václav J. Pokorný, archivář 1932. Vydal Archiv kláštera Benediktinů v

Rajhradě. Autor v předmluvě uvádí, že letmé obrázky humorné i vážně dávají nahlédnouti do časů uplynulých i nedávných a vešle hlavního svého úkolu: rozmarným způsobem čtenáře pobavit, nejsou ani pro kulturní dějiny zcela bez důležitosti. Doporučujeme.

Uhličité lázně Teplice nad Bečvou. Sepsali Antonín Fröhlich a Marie Fröhlichová. Nakladem L. Rihovského, nájemce lázní Teplice n. B. Tisk Družstva knihtiskárny v Hranicích. Vydáno v r. 1934 a věnováno Ústřední sociální pojišťovně v Praze, majitelce lázní Teplice n. B. ku 400. výročí trvání lázní. Obsah: Dějiny lázní, Poloha a okolí lázní. Geologické poměry zřídla v Teplici n. B. Rozbor minerální vody. Indikace. Léčebné prostředky. Zábavy a sport. Literatura, prameny a pomůcky. Publikace obsahuje mimo jiné řadu zajímavých původních obrázků podle kreseb J. H. A. Gallaše. Limbeka a Richtera, jež dosud nebyly uveřejněny. Ukončena je situační mapkou širšího okolí lázní. Cena Kč 3.—. K dostání u knihkupců v Hranicích, knihkupce V. Pátka v Lipníku, neb u Správy uhličitéch lázní v Teplicích n. B.

Hranice a okolí. Uspořádal Bohumír Indra. 1934. Vydala firma »Rekord«, propagační podnik Brno, Jesuitská 9/11. — Obsahuje články: Historie města. Procházka městem. Průmysl a obchod v Hranicích. Sport v Hranicích. Vycházky a výlety do okolí. Město Drahotuše. Zbrašovské aragonitové jeskyně. Lázně Teplice n. B. Lipník n. B. Vojáci v Hranicích.

Výběr. Nejzajímavější a nejlepší články současné doby. Ročník I. Měsíčník nakladem Tisk, s. s. r. o. Zlín. Vedoucí redaktor Ant. Cěkota. Redakce a administrace ve Zlíně, závody Baťa a. s. Předplatné Kč 30.— ročně. Jednotlivá čísla Kč 3.—, obdržíte u každého knihkupce, nebo přímo u vydavatele.

Tabule patent „TALLA“

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušeností opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojetínská (bývalý cukrovar). Prospekty zdarma.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Ujezdě.
Tisk J. Slováků spol. s r. o. v Kroměříži.